

Lena Høistad Olsen

Skolen og meldeplikten

**En casestudie av hvordan skolen ivaretar sin plikt til
vern av barn**

**Masteroppgave i barnevern
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap**

Forord

Etter en lærerik, spennende og krevende prosjektperiode er jeg stolt over å være i mål med min masteroppgave i barnevern. Gjennom det siste året har jeg fått muligheten til å fordype meg i et viktig tema som jeg brenner for. Kunnskapen jeg har tilegnet gjennom prosjektet vil utvilsomt komme til nytte i fremtidig arbeid innenfor barnevernfeltet.

Det er flere personer som har spilt en viktig rolle for at prosjektet til slutt ble ferdigstilt. Først og fremst fortjener informantene en stor takk for at dere stilte opp. Det var et viktig lysglimt etter en lang rekrutteringsprosess uten positiv respons. Jeg er svært takknemlig for at dere delte erfaringer, refleksjoner og meninger med meg. En spesiell takk til min tålmodige veileder, Asgeir Falch-Eriksen. Tusen takk for at du bare har vært en e-post unna, for gode råd, tilbakemeldinger og ikke minst en god dose motivasjon underveis i prosessen.

Det har vært rart å avslutte denne prosjektperioden mens hele verden er i krise. Støtte, omsorg og kjærlighet har vært ekstra viktig for alle gjennom den siste tiden, også for en masterstudent som er i ferd med å fullføre sitt største og viktigste prosjekt hittil. Jeg vil takke mine kjære samboere Ane, Ida og Mia for at dere har bidratt med glede og motiverende ord de dagene studenttilværelsen har vært ekstra stressende. Takk til min gode studievenn Mari. Du har inspirert meg og vært en viktig støtte gjennom det siste året. Jeg er svært takknemlig for å være omringet av familie som heier, støtter og engasjerer seg. Til slutt vil jeg derfor si tusen takk til mamma, pappa og lillesøster som alltid har troen på meg.

Oslo, Mai 2020

Lena Høistad Olsen

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING.....	1
2 BAKGRUNN	2
2.1 Barnevernet	3
2.2 Skolen	3
3 TIDLIGERE FORSKNING	4
3.1 Skole og bekymringsmeldinger	4
3.2 Kunnskap om omsorgssvikt i skolen.....	5
3.3 Studiens bidrag til forskningsfeltet.....	6
4 TEORETISK RAMMEVERK	6
4.1 Barns rett til beskyttelse mot omsorgssvikt: Fra Barnekonvensjonen til skolen.....	6
4.2 Skjønnsutøvelse	7
5 METODE OG DATA.....	10
5.1 Valg av forskningsmetode	10
5.2 Utvalg og datainnsamling.....	11
5.3 Analysestrategi.....	12
5.4 Vurdering av data og studiens begrensninger	12
5.5 Forskningsetiske hensyn.....	13
6 FUNN OG ANALYSE	14
6.1 Identifisering av risiko (S).....	14
6.2 Meldeplikten (N).....	15
7 OVERORDNET DISKUSJON OG KONKLUSJON	15
REFERANSER.....	18
VEDLEGG 1: SAMTYKKESKJEMA.....	22
VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE.....	25
VEDLEGG 3: VURDERING FRA NSD	29

1 Innledning

I 2018 utgjorde skolen og skolehelsetjenestens bekymringsmeldinger den største inngangsportalen til norsk barnevern med 18% (Statistisk sentralbyrå, u.å.). For å oppfylle sitt samfunnsmandat om å sikre barn forsvarlig omsorg og beskyttelse er barnevernet avhengig av at offentlige etater rundt barn har et velfungerende meldingssystem. Hvordan fungerer så dette i praksis? Studien tematiserer grunnskolens rolle i å etterkomme *barnets rett til vern* (Barnekonvensjonen [BK], 1989, art. 19; Barnevernloven [bvl], 1992, § 1-5; Grunnloven [grl], 1814, § 104) gjennom deres plikt til å melde ifra til barnevernet (bvl, 1992, § 6-4; Opplæringsloven [oppl], 1998, § 15-3). I Norge foreligger rett og plikt til grunnskoleopplæring (oppl, 1998, § 2-1), hvilket gjør grunnskolen til den eneste obligatoriske arenaen for barn og unge. Derav tildeles skolen en unik mulighet til å identifisere barn i risiko og oppdage omsorgssvikt. I en nyere rapport melder Barneombudet (2018, s. 4) at omkring 30 prosent av alle barn har blitt utsatt for vold i eget hjem, og at tusenvis av barn opplever hjemmet som utrygt. Vold, overgrep og omsorgssvikt kan vise seg i et bredt spekter av symptomer, fra tydelige til indirekte og svake (Myhre, 2016, s. 102). Å sikre et godt offentlig vern av barn krever derfor kunnskapsrike voksne i skolen som vet hvordan å oppdage og håndtere omsorgssvikt.

I Barne- og likestillingsdepartementets (2016, s. 43-45) (nåværende Barne- og familiedepartement) proposisjon om «Opptappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021)» belyses et behov for kompetanseheving om vold og overgrep, blant annet i skolen. Dette på bakgrunn av manglende kompetanse til å gjenkjenne tegn på omsorgssvikt. I 2016 ble det innvilget endringer i grunnskoleutdanningens rammeplan for å heve skolens kunnskap og kompetanse om identifisering og håndtering av skadelig omsorg (Kunnskapsdepartementet, 2016). Imidlertid er et stort antall lærere utdannet under den gamle rammeplanen som ikke har tilsvarende kunnskapsmål (Forskrift om plan for grunnskolelærerutdanning, 2010). Det er i tillegg ikke gjennomført nasjonale etterutdanningsløp som skal sikre kunnskapen. For at skolen skal sikre de rettslige forpliktelsene de er satt til å forvalte (jf. oppl, 1998, § 15-3), så må de tilse at ansatte får nødvendig kunnskap om identifisering av signaler, melding til barneverntjenesten og håndtering av omsorgssvikt på annet vis.

Å utforske hvordan skolen etterkommer barns rettighetskrav til beskyttelse kan tegne et bilde av hvordan plikten realiseres i praksis ved skolen. Studiens overordnede problemstilling er derfor; *hvordan ivaretar grunnskolen sin plikt til vern av barn?* Problemstillingen avgrenses til to forskningsspørsmål som søkes besvart i artikkelen: 1) *Hva*

er grunnskolens kunnskap om å identifisere omsorgssvikt, og 2) Hvordan praktiserer skolen meldeplikten til barnevernet? Tilnærmingen som anvendes for å besvare spørsmålene er et casestudiedesign med bruk av kvalitative intervjuer av ansatte ved én grunnskole fra 1.-7. trinn.

Kappens formål er å utgjøre et rammeverk for artikkelen ved navn «Skolen og meldeplikten - En casestudie av hvordan skolen ivaretar sin plikt til vern av barn». Artikkelen er skrevet for Tidsskriftet Norges Barnevern, som er landets ledende fagtidsskrift for barnevernsektoren, og følger tilknyttet forfatterveiledning. Studiens tema er høyest relevant for fagfeltet da den tematiserer skolens rolle, kunnskap og praksis tilknyttet utsatte barn. Kappen inneholder mer utdypende beskrivelser av tidligere forskning, teoretisk rammeverk og metodetilnærming enn hva som fremgår av artikkelen, og følger en mal som institutt for sosialfag har utviklet. Studiens funn, diskusjon og konklusjon fremstilles overordnet i kappen, men mer utdypende i artikkelen. De to tekstene er utformet med hensikten om å til sammen utgjøre en helhetlig presentasjon av studien, men kan allikevel leses som selvstendige tekster.

I denne kappen vil jeg for det første introdusere bakgrunn for studien. For det andre presenteres tidligere forskning på feltet. For det tredje fremstilles studiens teoretiske rammeverk. For det fjerde presenteres valg og vurderinger vedrørende den metodiske tilnærmingen. For det femte legges funnene frem på en kort og systematisk måte, slik de fremkommer i artikkelen. Avslutningsvis diskuteres forskningsspørsmålene og problemstillingen på en overordnet måte, etterfulgt av studiens konklusjon og implikasjoner for videre forskning.

2 Bakgrunn

Videre presenteres studiens bakgrunn i form av et rettslig perspektiv på barns rettigheter, samt skolens og barnevernets ansvar for å realisere rettighetsvernet. Barn har en utvidet rett til frihet fra vold av BK (1989) art. 19. Sentrale artikler fra BK ble innlemmet i grl (1814) § 104 i 2014 (Andersland & Mevik, 2016, s. 40). Grl (1814) § 104 fastslår barnets «rett til vern om sin personlige integritet», altså et direkte vern mot vold og overgrep (Andersland & Mevik, 2016, s. 41). I tillegg beskyttes barn mot vold og omsorgssvikt gjennom flere sentrale lovbestemmelser, blant annet barneloven ([bl], 1981) § 30 tredje ledd og bvl (1992) § 1-5, 4-12. Samlet utgjøres et sterkt rettsvern for beskyttelse av barn og deres personlige integritet. FNs Barnekomite, som overvåker hvordan statene etterlever barnekonvensjonen, beskriver i sin Generelle kommentar nr. 13 (2011, § 48) at alle som jobber med barn skal være i stand til

å identifisere «risikofaktorer og indikatorer» for vold, hvilket forutsetter kunnskap om signaler.

2.1 Barnevernet

Barneverntjenesten har det primære ansvaret for å sikre at barn vokser opp under trygge oppvekstvilkår (bvl, 1992, § 1-1). Barnevernet skal utføre sitt arbeid i tråd med hensynet til barnets beste (bvl, 1992, § 4-1) som er et grunnleggende prinsipp for alt av barnevernets virksomhet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 27). For å utføre sitt mandat er de avhengige av at andre offentlig instanser som skolen anvender sin lovpålagte opplysningsplikt (bvl, 1992, § 6-4; oppl, 1998, § 15-3), heretter referert til som meldeplikt, når det foreligger grunn til å tro at barn utsettes for mishandling eller andre former for alvorlig omsorgssvikt. Meldeplikten fungerer som det sentrale bindeleddet mellom utsatte barn og barneverntjenesten (Killén, 2019, s. 83). Barnevernet har også et medansvar for å sikre at barnets interesser ivaretas i skolen. Dette ansvaret følger av kravet til tverrprofesjonelt samarbeid med andre sektorer og forvaltningsnivåer (bvl, 1992, § 3-2), herunder skolen.

2.2 Skolen

Grunnskolen har et komplekst samfunnsmandat som fremgår av oppl (1998) § 1-1 (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 15). Mandatet innebærer blant annet at opplæringen, i samarbeid med hjemmet, skal «opne dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring» (oppl, 1998, § 1-1). Skolens spesifikke ansvar for å verne barn mot omsorgssvikt fremgår av oppl (1998) § 15-3, gjennom oppmerksomhets- og meldeplikt. I første ledd omtales oppmerksomhetsplikten som at «Tilsette i skolen skal i arbeidet sitt vere merksame på forhold som kan føre til tiltak frå barneverntenesta». For å oppfylle plikten må skolepersonalet ha kunnskap om hva som utløser meldeplikten (Utdanningsdirektoratet, 2012, s. 3). Dette innebærer kunnskap om å identifisere barn i risiko, her forstått som å oppdage tegn og signaler i form av observerbare uttrykk hos barn eller foreldre som indikerer at barnet utsettes for skadelig omsorg (Helsedirektoratet, 2018, s. 15). Av oppl (1998) § 15-3 andre ledd pålegges skolepersonalet meldeplikt, uten hinder av taushetsplikten, når det er «grunn til å tru» at et barn utsettes for alvorlige former for omsorgssvikt. Meldeplikten er individuell og gjelder for alle skoleansatte (Utdanningsdirektoratet, 2012, s. 4). God håndtering av skolens meldeplikt forutsetter tydelige rutiner og handlingsplaner ved bekymring (Helgeland & Kjønstad, 2008, s. 259;

Sandberg, 2018, s. 25), samt god kjennskap til lovkravets ordlyd og hensikt (Ohnstad & Gudheim, 2019, s. 5).

Imidlertid argumenterer Ohnstad og Gudheim (2019, s. 3-5) for at det eksisterer utbredte misoppfatninger rundt terskelen for å melde, da den ofte oppfattes som lavere enn hva ordlyden i meldeplikten tilsier. Videre beskriver de at dette kan medføre grunnløse meldinger som belaster barnet unødvendig. Fra en annen synsvinkel har flere studier belyst en tendens til underrapportering fra skolen, hvilket presenteres i neste kapittel. For at flere skal melde når vilkårene oppfylles, ble skolens meldeplikt forenklet og tydeliggjort i 2018 (Regjeringen, 2018).

3 Tidligere forskning

Omfattende forskning viser at barn som utsettes for vold, omsorgssvikt og traumer i hjemmet risikerer alvorlige konsekvenser for videre utvikling, helse og fungering på en rekke livsområder (Se for eksempel; Cecil, Viding, Barker, Guiney & McCrory, 2014; Danielson, de Arellano, Kilpatrick, Saunders & Resnick, 2005; Felitti et al., 1998; Ford, Elhai, Connor & Frueh, 2010; Mossige & Stefansen, 2007; Slade & Wissow, 2007). Imidlertid viser litteraturen at utsatte barn kan klare seg godt med riktig hjelp (Killén, 2019, s. 213-214). Skolen kan ha en helsefremmende rolle for barn i risiko og er en viktig arena for støtte og hjelp (Barneombudet, 2018, s. 26, 46; Killén, 2008, s. 96-97). Videre presenteres forskningsfeltet for skolens bekymringsmeldinger og kunnskap om omsorgssvikt i skolen, samt artikkelens bidrag til forskningsfeltet.

3.1 Skole og bekymringsmeldinger

I en rapport fra NOVA utforskes regelkunnskap og praksis tilknyttet taushetsplikt og opplysningsplikt blant en rekke yrkesgrupper. Informantene oppgir å ha god kjennskap til meldeplikten til barnevernet. Imidlertid oppgir de å i liten grad lese lovverket, samtidig som tilliten til barnevernet fremheves som en faktor for om man velger å melde bekymring (Stang, Aamodt, Sverdrup, Kristofersen & Winsvold, 2013, s. 173). Når det gjelder skolens og læreres meldeplikt til barnevernet er dette et relativt utbredt forskningstema på master- og doktorgradsnivå (Eek-Larsen, 2017; Hovdal, 2018; Leer-Salvesen, 2015; Raner & Ødegaard, 2013; Roberg, 2014). Både Raner og Ødegaard (2013, s. 73) og Leer-Salvesen (2015, s. 335) viser til funn om at skoleansatte har kjent til bekymringsverdige tilfeller som ikke ble meldt. Leer-Salvesen tolker funnene som et uttrykk for underrapportering til barnevernet. En slik

underrapportering adresseres også i NOU 2017: 12 «Svikt og svik», hvor en saksgjennomgang viser at få saker om omsorgssvikt ble avdekket av offentlige instanser. På et høyere nivå omtaler Baklien (2009) og Stølsvik og Hellum (2011) temaet. Sistnevnte utforsket skole- og barnehageansattes vurderinger tilknyttet å melde bekymring om seksuelle overgrep. De konkluderte med at det skulle en betydelig mengde signaler til for å vurdere barnets atferd som urovekkende, og at det forelå høy terskel for å melde (2011, s. 4). De fant også at lav meldingsfrekvens blant annet henger sammen med manglende tillit til barnevernet. Flere studier fremhever også samarbeidet mellom skole og barnevern som en faktor for skolens meldinger. Baklien (2009, s. 4-6) og Roberg (2014, s. 68, s. 79) peker på negative samarbeidserfaringer, mistillit og mangel på åpenhet som hinder i samarbeidet. Imidlertid har fokus på styrket samarbeid mellom skole og barnevern vært en langsiktig offentlig satsing, hvorav Bufdir og Utdanningsdirektoratet i senere tid har utviklet en rekke veiledere for samarbeidet (Bufdir, 2018).

3.2 Kunnskap om omsorgssvikt i skolen

I en stor internasjonal undersøkelse belyste Webster, O'Toole, O'Toole og Lucal (2005) sammenhengen mellom kunnskap om omsorgssvikt og læreres meldinger til barnevernet. Et kjennetegn ved lærerne som rapporterte i tråd med sin bekymring var økt grad av kunnskap om omsorgssvikt. Behov for kunnskap- og kompetanseheving blant skoleansatte er også et gjengående funn på det norske forskningsfeltet. Raner og Ødegaard (2013, s. 56-57) rapporterer at mer en 50% av skoleansatte opplever skolens tilbud om kunnskapsheving vedrørende omsorgssvikt som utilstrekkelig. I tillegg oppgir omkring 25% at kunnskapen om signaler på omsorgssvikt er mangelfull ved skolene. I Øverlien og Moens (2016, s. 51-52) studie av kunnskap om vold og overgrep blant barnevernspedagog-, grunnskolelærer-, og førskolelærerstudenter rapporterer et fåtall at undervisningen om temaene gir tilstrekkelig kunnskap på området. Funnet underbygges i Ådlands (2018, s. 57, 65) nyere masterprosjekt, som viser at nyutdannede lærerne opplever egen kunnskap om omsorgssvikt som mangelfull. I tillegg oppgir de å ha fått lite kunnskap vedrørende prosessen om å sende bekymringsmelding. I Barneombudets (2018) rapport om erfaringer fra vold- og overgrepsutsatte barn oppgir flere å ikke ha mottatt hjelp, til tross for at voksne burde ha sett signalene. I den forbindelse uttrykker Barneombudet (2018, s. 41) bekymring for at voksne ikke evner å se utsatt barn, og at de ikke tar tilstrekkelig ansvar for å beskytte barn mot vold og overgrep.

3.3 Studiens bidrag til forskningsfeltet

Forskningsfeltet viser at studier om vern av barn i skolen ofte bygger på spesifikke yrkesgrupper, primært lærere. Denne studiens søker imidlertid å se på beskyttelse av barn med et mer helhetlig perspektiv på skolens implementering av meldingsinstituttet. Studien fordyper seg i én skole og belyser hvordan rutiner, kunnskap og kompetanse samspiller og til sammen utgjør barnets rettighetsvern. Derav fremgår indikasjoner for hva som utgjør god ivaretagelse av barns rett til vern i skolen, samt hva som kan forbedres. Artikkelen kan også ansees som et bidrag til implikasjoner for samarbeidet mellom skole og barnevern. I tillegg stammer store deler av forskningsfeltet fra før flere strukturelle endringer inntraff, som tydeliggjøringen av skolens meldeplikt, endringene i rammeplanen for grunnskolelærere og utarbeidelsen av samarbeidsrutinene mellom skole og barnevern. Studien kan derfor ansees som et innblikk i potensielle virkninger av statlig satsing på bedre vern av barn. Til tross for at artikkelen ikke gjør krav på å kunne generalisere funnene, så er valget av skole bevisst gjort med tanke på å være en typisk skole i Norge. Dette går jeg nærmere inn på under presentasjon av metode og data.

4 Teoretisk rammeverk

Teorien som følgende presenteres skal danne et rammeverk for diskusjon av studiens funn. Det teoretiske rammeverket består av to hoveddeler. For det første en juridisk forståelse av barnets rett til vern i skolen med utgangspunkt i BK (1989) art. 19. Herunder blir begrepet omsorgssvikt redegjort for. For det andre presenteres teori om skjønnsutøvelse med vekt på Grimen og Molanders (2008) modell for praktisk resonnering. Modellen kobles på skolens juridiske ansvar for vern av barn.

4.1 Barns rett til beskyttelse mot omsorgssvikt: Fra Barnekonvensjonen til skolen

I og med at BK er inkorporert i norsk rett, og gis forrang for normal rett (jf. menneskerettsloven, 1999, § 3), så er Norge pålagt å verne barn mot «alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnytting, herunder seksuelt misbruk» (BK, 1989, art. 19.1). For å omfavne det konvensjonen er ment å beskytte mot anvender jeg begrepet omsorgssvikt. Å omfavne former for vold i begrepet omsorgssvikt kan spores tilbake til mer klassiske bidrag, som Kempes (sitert i Killén, 2015, s. 39) definisjon av begrepet. Han omtaler omsorgssvikt som at barnet påføres fysisk skade, psykisk skade eller alvorlig forsømmelse som setter barnets helse

og utvikling i fare. I Sandbergs (2018, s. 15) juridiske forståelse av BK art. 19 beskriver hun at barnets rettigheter og statens forpliktelser utgjør et rammeverk for profesjonsutøvelse på området. I BK (1989) art. 19.1 fremgår at statspartene «skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak» for å sikre barnets beskyttelse mot omsorgssvikt. Disse tiltakene utdypes i BK (1989) art. 19.2, og innebærer blant annet «former for forebygging, påpeking, rapportering, viderehenvisning, undersøkelse, behandling og oppfølging av tilfeller av barnemishandling». Oppsummert beskriver Sandberg (2018, s. 20) statens forpliktelser i tråd med art. 19 som å forby, forebygge og respondere på alle former for omsorgssvikt.

I 2014 fikk barns rettigheter en egen bestemmelse i Grunnloven (1814, § 104). Begrunnelsen for dette var å supplere og klargjøre barns menneskerettigheter, samt BKs rolle og derigjennom sikre tilstrekkelig ivaretagelse av barns rett til beskyttelse, utviklingsmuligheter og medbestemmelse (Dokument 16 (2011-2012), s. 189). Med grunnlovsendringen ble det enda tydeligere at staten, herunder alle offentlige ansatte på tvers av sektorer og ulike forvaltningsnivåer, er forpliktet til å implementere barnets rett til vern mot omsorgssvikt (Köhler-Olsen, 2019, s. 48). Flere lovbestemmelser i Barnevernloven er også sentrale for å verne barn mot skadelig omsorg (jf. bvl, 1992, § 1-5, § 4-12). Barneverntjenesten har en sentral rolle for å oppfylle beskyttelsesplikten, men forebyggende arbeid på alle arenaer rundt barn er viktig for implementering av BK art. 19 (Stang, 2020, s. 192). Ifølge Sandberg (2018, s. 20) er et velfungerende system rundt barnet avgjørende, da individuelle rettigheter har liten verdi uten strukturelle forhold som kan implementere disse. Nordhaug (2018, s. 123) anser koblingen mellom skole og barnevern som såpass sentral at skolen indirekte bærer mye av statens ansvar for å sikre vern av barn. Med andre ord er skolepersonalet et sentralt ledd for å fange opp barn som utsettes for omsorgssvikt. Implementering av BK art. 19 i skolen henger nært sammen med deres rettslige krav til identifisering av barn i risiko og meldeplikt til barnevernet, som er forankret i BK (1992) art. 19.2, bvl (1992) § 6-4 og oppl (1998) § 15-3.

4.2 Skjønnsutøvelse

Rettskravet om å melde til barnevernet ved mistanke om omsorgssvikt forutsetter at profesjonsutøverne i skolen utøver faglige skjønn. Man skal melde når det foreligger «grunn til å tru» at et barn utsettes for omsorgssvikt (oppl, 1998, § 15-3). Men når er det «grunn til å tru»? Når kreves det skjønnsutøvelse? I den videre delen trekker jeg primært på Grimen og Molanders (2008) teori om skjønnsutøvelse og utmeisler et teoretisk og analytisk rammeverk

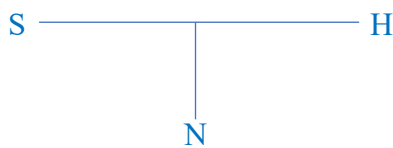
for hvordan utøvelse av meldeplikten kan forstås. I tillegg vil det være et poeng og overføre denne teorien for å kunne si noe om hvordan skolen samlet utøver sin lovpålagte plikt til vern av barn.

Grimen og Molander (2008, s. 179, 188) beskriver skjønn som en form for resonnering om hva man bør gjøre i enkeltsaker. Når allmenne handlingsregler ikke gir entydige konklusjoner om et tilfelle må den enkelte profesjonsutøvers dømmekraft anvendes. Til studiens tematikk vil dette tilsvare skolepersonalet. Bruk av skjønn er nødvendig der det foreligger kilder til ubestemthet, hvor skjønnets hensikt er å lukke disse. Ubestemtheten svarer ofte til uklare grenser for hva som er rett handling under spesifikke omstendigheter, som når det foreligger vage premisser men presise konsekvenser (Grimen & Molander, 2008, s. 185). Innenfor studiens kontekst opptrer ubestemtheten som meldepliktens vage premisser gjennom ordlyden «grunn til å tru», mens konsekvensene om å melde bekymring er presise. På samme måte som Grimen og Molander (2008, s. 181) vil jeg anvende Dworkins forståelse av strukturelt skjønn. Han betrakter skjønn som et rom for frihet innenfor et belte av restriksjoner fra myndighetene. I den forstand må skjønnsutøveren alltid reflektere over hvilke normative standarder skjønnet må forholde seg til. I overført betydning kan lovverket som regulerer meldeplikten ansees som beltet av restriksjoner, mens skolens dømmekraft for om vilkårene er oppfylt kan betraktes som rommet av frihet.

Skjønnsutøvelse foregår innenfor en kontekst av normative forventninger (Grimen & Molander, 2008, s. 188). Alle barn er likeverdige for lovverket som er ment å beskytte dem. Dermed utøves skolepersonalets skjønn innenfor kravet om likebehandlingsprinsippet. Dette krever ifølge Grimen og Molander (2008, s. 188) lik behandling av tilfeller som i normativ forstand er like. Omsorgssvikt kan forekomme i ulike former (Killén, 2019, s. 34), men skal som kategori behandles likt i skolen dersom meldepliktens vilkår oppfylles. Hvordan skjønnet således forvaltes avhenger av tilgangen til kunnskap.

Ifølge Freidson (2001, s. 34) er skjønnsutøvelse særlig avhengig av formell teoretisk kunnskap. Herunder blir kunnskap om tegn og signaler på omsorgssvikt sentralt. Sandberg (2018, s. 24-25) beskriver kompetansen til identifisering som særlig relevant for skoleansatte. Hun understreker videre at identifisering er en forutsetning for å melde bekymring. Sammenhengen mellom skjønn og kunnskap kan illustreres gjennom det Eriksen (2001, s. 17-18) beskriver som et problem ved moderne velferdsstater. Problemet oppstår når profesjonsutøvere foretar skjønnsmessige vurderinger som ikke baseres på vitenskapelige begrunnelser og empirisk kunnskap. Vurderinger om hva som er riktig å gjøre vil da baseres på egne standarder, oppfatninger og vurderinger. Ved å overføre dette til skolen kan det

forstås som at kunnskap om signaler på omsorgssvikt er nødvendig. Dette for å unngå vilkårlige vurderinger om når det bør meldes bekymring, basert på skolepersonalets personlige oppfatninger. Hvorvidt barnets rett til vern blir etterfulgt vil derav avhenge av hvordan kunnskapen anvendes i praksis. Vi kan da si at skolen innehar en sterk skjønnsmyndighet til å vurdere om et barn er i risiko, altså identifisere omsorgssvikt, og om de deretter skal utøve den konkrete handlingen med å melde. Slik myndighet hviler på forventninger om at aktøren utviser dømmekraft og tar beslutninger som kan begrunnes, altså at de er i tråd med de rettslige restriksjonenes intensjon (Grimen & Molander, 2008, s. 182).

Figur 1: Grimen og Molanders (2008, s. 182-183) modell for praktisk resonnering

Hvordan myndigheten forvaltes kan illustreres ved Grimen og Molanders (2008, s. 182-183) modell for praktisk resonnering (Figur 1), altså å finne begrunnede svar på spørsmål om hva en bør gjøre under betingelser av ubestemthet. Jeg vurderte modellen som godt egnet for å belyse tematikken, da den åpner for å se hvordan praktisering av meldeplikten i skolen forutsetter et samspill mellom flere sentrale elementer. Modellen illustrerer at en situasjonsbeskrivelse (S) i kombinasjon med en handlingsnorm (N) danner grunnlag for handling (H). I tråd med tematikken vil mistanke om at barnet opplever omsorgssvikt (S) i kombinasjon med meldeplikten (N) danne handlingsgrunnene for at skolen sender bekymringsmelding (H). De beskriver videre at (N) svarer til en allmenn handlingsanvisning som skal rettferdiggjøre skrittet fra (S) til (H). Her er meldeplikten (N) en pliktnorm som forutsetter kunnskap om hvilke relevante situasjonstrekk som opptrer i (S) for å samsvare med vilkårene i (N). Å begrunne en situasjonsbeskrivelse er ifølge Grimen og Molander (2008, s. 183) sentralt i all skjønnsutøvelse og forutsetter kunnskap. For å begrunne situasjonen som type (S) må skolen inneha kunnskap og kompetanse om omsorgssvikt og signaler på dette. Hvis et barn opplever omsorgssvikt, men skolen ikke er i stand til å identifisere tegn (S) som antyder at vilkårene i meldeplikten oppfylles (N), så er ikke handlingsgrunnene for å sende bekymringsmelding (H) tilstede. Barn kan uttrykke forskjellige former for omsorgssvikt gjennom ulike signaler og atferdstrekk (Gamst, 2017, s. 98), hvilket stiller ytterligere krav til kunnskap om mangfoldet av signaler for å gjenkjenne tegn på omsorgssvikt (S). Modellen blir videre anvendt for å informere om skolens vern av barn på to måter. For det første som et

analytisk rammeverk (Figur 2) for å kategorisere data under sentrale trekk ved (S) og (N) i analyseprosessen. For det andre som et teoretisk rammeverk for å diskutere hvordan de sentrale forholdene ved (S) og (N) spiller inn på selve handlingen om å sende bekymringsmelding (H).

Figur 2: Analytisk modell for kategorisering av funn

5 Metode og data

I dette kapitlet skal jeg presentere valgene vedrørende prosessen med å besvare studiens problemstilling og forskningsspørsmål. Kapitlet presenterer valg av metode, utvalg og datainnsamling, analysestrategi, vurdering av data og etiske hensyn.

5.1 Valg av forskningsmetode

Et forskningsdesign kan beskrives som en logisk plan for å besvare et sett av spørsmål (Yin, 2018, s. 26). Forskningstilnærmingen som anvendes i dette prosjektet er et kvalitativt kasusstudie, som videre omtales som casestudie i tråd med litteraturen. Kvalitativ metode egner seg når det søkes en kompleks og detaljert forståelse av et fenomen som bare kan etableres gjennom subjektive erfaringer fra konteksten det forekommer i (Creswell & Poth, 2018, s. 45-46). Yin (2018, s. 15) definerer casestudie som en empirisk metode som utforsker dybden i et samtidig fenomen i sin naturlige kontekst, særlig når det ikke foreligger tydelige skiller mellom fenomenet og konteksten. En casestudie egner seg godt til forskningsspørsmål med identifiserbare og tydelig avgrensede undersøkelsesenheter (case) som man ønsker en dybdeforståelse av (Creswell & Poth, 2018, s. 100). Denne studien søker en kompleks forståelse av hvordan grunnskolen etterfølger barns rett til beskyttelse i praksis. I tråd med Creswell og Poth (2018) og Yin (2018) sine definisjoner vurderte jeg at studiens tyngdepunkt lå innenfor det kvalitative forskningsfeltet, med casestudie som egnet design for å besvare problemstilling og forskningsspørsmål. I tillegg hevder Yin (2018, s. 27) at casestudier egner seg godt til å besvare «hvordan»-spørsmål, noe som også talte til fordel for tilnærmingen. Studien kan ansees å være en fortolkende casestudie, hvorav teori anvendes for å forklare og forstå en unik enhet (Andersen, 2013, s. 18). Studiens case er ivaretagelse av barns rett til

vern ved én grunnskole fra 1.-7. trinn, som tolkes i lys av et teoretisk rammeverk, juridiske plikter og rettigheter, tidligere forskning og relevante offentlige dokumenter.

5.2 Utvalg og datainnsamling

Formålet med å studere en spesifikk case er ikke å forstå andre caser, men å forstå kompleksiteten i den spesifikke enheten (Stake, 1995, s. 4). Allikevel ønsket jeg at resultatene kunne bidra med nyttige innsikter som kan inspirere til videre forskning. Jeg innrettet derfor valg av case mot en typisk skole, hva gjelder elevtall. I 2019 besto 69% av grunnskoler av 299 elever eller færre (Utdanningsdirektoratet, 2018), hvilket utgjorde hovedkriteriet for valg av skole. Datainnsamling bør ledes av forskningsspørsmålet (Stake, 1995, s. 50). I den forbindelse ble semistrukturerte intervjuer vurdert som nyttig, da dette åpner for menneskers komplekse og nyanserte oppfatninger av sosiale fenomener (Johannessen, Christoffersen & Tuft, 2016, s. 143-144). Jeg rekrutterte ved å sende e-post med forespørsel om deltakelse til rektorer ved aktuelle skoler. Tilnærmingen svarer til strategisk utvalg, der informanter velges fordi de ansees som best egnet til å besvare problemstilling (Johannessen et al., 2016, s. 115). Jeg ønsket å intervju så mange ansatte som mulig ved den samme skolen, da casestudier kjennetegnes ved rik datainnsamling av fenomenet som undersøkes (Creswell & Poth, 2018, s. 98; Yin, 2018, s. 126). Utvalgsriteriet for deltakerne var kun at de jobbet ved samme skole. Andre individuelle kriterier ble ikke vektlagt, da studien utforsker kunnskap og praksis i grunnskolen som enhet. Imidlertid viste rekrutteringsprosessen seg å være utfordrende. Jeg fikk omsider positiv respons fra én rektor som kunne disponere fire informanter. Dette tilsvarte et mindre antall enn ønsket, hvilket jeg kommer tilbake til. Derav består utvalget i rektor, AKS-leder, helsesykepleier og kontaktlærer. Helsesykepleier er ansatt i skolehelsetjenesten, men blir i denne studien ansett og omtalt som en del av skolepersonalet.

Semistrukturerte intervjuer tar utgangspunkt i en intervjuguide, men er fleksible i spørsmålenes rekkefølge og temaer (Johannessen et al., 2016, s. 146). Jeg utarbeidet to fleksible intervjuguider med bakgrunn i studiens problemstilling, forskningsspørsmål og teoretiske rammeverk; en til rektor og en til de øvrige deltakerne (vedlegg 2). Forskjellen på intervjugudene er noen justeringer tilpasset rektors rolle, ellers er spørsmålene tilnærmet like. Jeg delte guidene inn i tre hovedtemaer; identifisering av omsorgssvikt, meldeplikten til barneverntjenesten og implementering i skolen. Intervjuene innledet med tre åpningsspørsmål og et introduksjonsspørsmål for å etablere tillit. De varte i omkring 40 minutter og ble spilt inn med lydopptaker etter informert samtykke.

5.3 Analysestrategi

Anvendt analysestrategi er tematisk analyse. Å kategorisere data i tematiske forekomster kan være en nyttig strategi for å oppnå betydningsfulle meninger om et sosialt fenomen i en case (Stake, 1995, s. 74). Tematisk analyse er ifølge Braun og Clarke (2006, s. 79-80) en systemisk metode for å identifisere mønstre i datamaterialet som kan gi detaljerte beskrivelser for å besvare forskningsspørsmålet. Temaer ble identifisert med bakgrunn i studiens to forskningsspørsmål og Grimen og Molanders (2008) modell for praktisk resonnering. Dette svarer til en deduktiv tilnærming, hvor fokus rettes mot spesifikke aspekter ved data, basert på forskerens teoretiske interesse (Braun & Clarke, 2006, s. 83-84). Videre presenteres analyseprosessen i tråd med Braun og Clarkes (2006, s. 86-93) seks faser.

Den første fasen handler om å bli kjent med datamaterialet. Det gjorde jeg ved å lytte til lydopptakene, deretter transkribere, for så å lese det transkriberte materialet. Den andre fasen er innledende koding, som tok form i en grovsortering av materialet som passet til studiens to forskningsspørsmål. Den tredje fasen er søken etter temaer. Her ble kodene plassert i undertemaer på bakgrunn av den analytiske modellen (Figur 2). Fase nummer fire er gjennomgang og redefinering av temaer. Dette innebar å omplassere deler av data til mer passende temaer. Den femte fasen innebærer å definere og navngi temaene. I samspill med Braun og Clarkes (2006) anbefalinger ble dette gjort ved å identifisere essensen i de ulike temaene. Den siste fasen omhandler å produsere rapporten, som i denne studien svarer til artikkelens diskusjon og konklusjon.

5.4 Vurdering av data og studiens begrensninger

For å overveie studiens begrensninger og holdbarhet skal jeg følgende vurdere intervjudataens reliabilitet og validitet. Validitet handler om datas gyldighet, altså hvor godt innsamlet data representerer fenomenet som studeres (Johannessen et al., 2016, s. 66). I følge Grønmo (2016) er validiteten høy dersom datainnsamlingen gir relevant data for problemstillingen. For å sikre dette utformet jeg intervjuguiden på bakgrunn av studiens problemstilling og to forskningsspørsmål. Jeg vektla å formulere spørsmålene for å belyse det studien søker besvart fra ulike perspektiver. En svakhet ved studien kan ansees å være mengden data, da den bygger et begrenset utvalg og én type data. I følge Yin (2018, s. 44) kan flere former for data styrke validiteten i en casestudie. Imidlertid representerer deltakerne et bredt spekter av roller innad i skolen. Dermed representerer intervjudataen et bredt perspektiv på skolens kunnskap og praksis. I tillegg vektlegger jeg å supplere innsamlet data med relevante offentlige dokumenter i artikkelens drøfting av funn. Jeg anvender dokumenter som Norges offentlige

utredninger [NOU], tiltaksplaner, veiledere, proposisjoner til stortinget og rapporter fra sentrale direktorater og departementer. Disse belyser vesentlige aspekter ved skolens praktisering av meldeplikten. Ved å trekke veksel på offentlige dokumenter vil de lokale intervjudataene belyses fra et mer overordnet perspektiv. Yin (2018, s. 134) presenterer også prinsippet om å vedlikeholde «a chain of evidence» som et middel for styrket validitet. Dette innebærer at leseren av studien kan følge alle steg i begge retninger, fra innledende spørsmål til endelige funn, og at stegene henger sammen. For å ivareta prinsippet har jeg ført notater gjennom hele forskningsprosessen og satt meg grundig inn i tidligere forskning og teoretiske perspektiver.

Reliabilitet handler om datas pålitelighet og ansees som er høy dersom undersøkelsen kan gjentas og gi like resultater (Johannessen et al., 2016, s. 36-40). Ifølge Yin (2018, s. 46) kan casestudier sjeldent repeteres i praksis, men prinsippet om reliabilitet bør etterstrebes ved å minimere forskerens partiskhet og feil ved studien. For å ivareta dette har jeg vektlagt å bevare informantenes beskrivelser og meninger gjennom analyseprosessen. Imidlertid er forskeren samskaper av funn i en kvalitativ forskningsprosess gjennom sin unike bakgrunn og tolkningsramme (Johannessen et al., 2016, s. 229-230). Studiens funn må derfor leses i lys av at mine personlige erfaringer og tolkninger har influert prosessen. Derimot har jeg fokusert på å styrke reliabiliteten gjennom tydelige og detaljerte beskrivelser av forskningsprosessen, noe Yin (2018, s. 46) betrakter som sentralt.

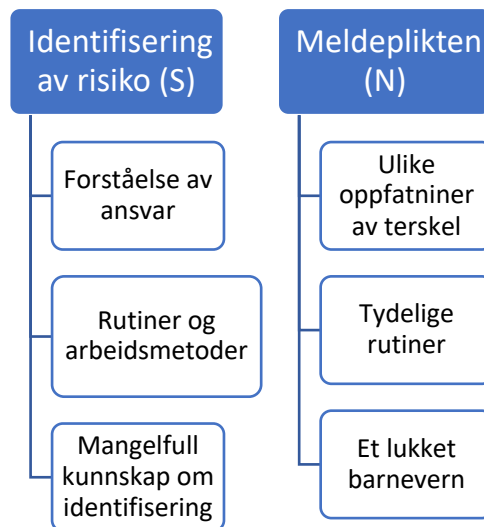
5.5 Forskningsetiske hensyn

Studien har ivaretatt forskningsetiske hensyn til personer i tråd med Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) sine retningslinjer. Dette innebærer blant annet respekt for menneskeverd, respekt for deltakernes autonomi og medbestemmelse, ansvaret for å gi tilstrekkelig informasjon om prosjektet, informert samtykke ved behandling av personopplysninger og konfidensiell behandling av personlig informasjon (NESH, 2016, s. 12-16). I forkant av datainnsamling ble prosjektet meldt inn og godkjent (vedlegg 3) av Norsk senter for forskningsdata (NSD). Samtlige deltakere mottok muntlig og skriftlig (vedlegg 1) informasjon om studiens tema og formål, frivillig deltakelse, retten til å trekke samtykke og anonymisering av identitet. Kort tid etter intervjuene ble lydfilene transkribert, hvor informantene og skolen ble anonymisert, og lydopptakene ble slettet. Informantene refereres til som D1, D2, D3 og D4, og deres roller i skolen er anonymisert i presentasjonen av funnene. Intervjuspørsmålene ble utformet med hensyn til

ivaretagelse av informantenes menneskeverd og integritet.

6 Funn og analyse

I denne delen gis en kort og systematisk presentasjon av studiens funn. De er gruppert på grunnlag av forskningsspørsmålene og Grimen og Molanders (2008) modell for praktisk resonnering (jf. kap. 4.2), her anvendt som et analytisk rammeverk (Figur 2). Derav er data analysert og sortert i to hovedkategorier med tilhørende undertema: Data som sier noe om identifisering av risiko (S) og data som sier noe om handlingsnormen for meldeplikten (N) (Figur 3).

Figur 3: Temaoversikt funn

6.1 Identifisering av risiko (S)

Forståelse av ansvar. Samtlige informanter beskriver at skolen har et stort ansvar for å identifisere barn i risiko. Et sitat fra D2 kan illustrere dette: «Man kan jo bli litt sprø av å tenke på det noen ganger, hvor mye ansvar vi har for disse barna». Flere av informantene fremhever også viktigheten av å tørre og se signalene barna uttrykker. D1 refererer til Opplæringsloven § 15-3 som utgangspunkt for skolens ansvar for å identifisere barn i risiko.

Rutiner og arbeidsmetoder. Informantene ble spurt om skolen hadde spesifikke arbeidsmetoder for identifisering av utsatte barn. De viste til ulike former for praksis som utviklingssamtaler, elevsamtaler, planleggingsdager og personalmøter. Ingen av informantene viste til spesifikke rutiner eller arbeidsmåter med særlig fokus på identifisering. «Vi jobber nok på flere forskjellige måter som kan bidra til dette. Men vi har det ikke som noe utgangspunkt at vi jobber for å avdekke noe sånt» beskriver D1.

Mangelfull kunnskap om identifisering. Informantene ble spurt om å beskrive sin oppfatning av begrepet omsorgssvikt. Tre av informantene knyttet begrepet til manglende utstyr og foreldrenes dårlige oppfølging av skolearbeid. En deltaker nevnte også psykisk vold. Informantene fikk også spørsmål om de hadde kjennskap til ansatte ved skolen med spesifikk kompetanse innenfor barn som opplever omsorgssvikt. Ingen av informantene visste om noen ved skolen som var i besittelse av formell kompetanse eller utdanning på feltet. «Jeg tror ikke det er noen som har noe utdanning på det» sier D1. I tillegg hadde ingen av informantene kjennskap til om skolen jobber for å sikre at de ansatte har tilstrekkelig kunnskap og kompetanse til å identifisere barn i risiko.

6.2 Meldeplikten (N)

Ulike oppfatninger av terskel. De ansatte fremstilte ulike perspektiver på hva de anser som terskel for å melde bekymring til barnevernet. D3 beskriver egen terskel som høy: «Jeg tenker litt sånn at alle foreldre gjør så godt de kan, så jeg tror terskelen min er høy». D3 sin beskrivelse av terskel står i kontrast til to av informantene som beskriver egen terskelen som lav. Den siste informant beskriver terskel som et evig spørsmål, og er av den oppfatning at det er variasjoner blant ulike personer og steder om hvor terskelen går.

Tydelige rutiner. Informantene er enige om rutinene for melding av bekymring til barnevernet. Alle beskriver en prosedyre som innebærer observasjon, drøfting med kollegaer og videre drøfting med ledelsen som sender meldingen. Informantene utviser enighet om at rutinene fungerer godt og at alle ansatte ved skolen er innforstått med disse.

Et lukket barnevern. Alle deltakere beskriver at de savner informativ dialog med barnevernet etter å ha meldt bekymring. «Jeg synes dette med å melde er vanskelig fordi man kan høre at barnevernet er inne, men man vet ikke om de like gjerne har trukket seg ut etterpå. Vi vet ikke hva de holder på med», beskriver D3. Alle beskriver at det ville vært nyttig om skolen fikk vite mer om saksgangen for å gi tilpasset støtte og hjelp til barna.

7 Overordnet diskusjon og konklusjon

Videre skal jeg på en overordnet måte presentere hvordan studiens funn diskuteres i artikkelen for å besvare forskningsspørsmålene og problemstillingen. Avslutningsvis presenteres artikkelens konklusjon, implikasjoner for videre forskning og studiens bidrag til kunnskapsfeltet.

I artikkelen struktureres diskusjonen i tre hoveddeler basert på Grimen og Molanders (2008, s. 182-183) komponenter i modellen for praktisk resonnering, henholdsvis (S), (N) og (H). Skjønnsteori utgjør det primære teoretiske rammeverket for å kaste lys over hvordan kunnskap om identifisering og forhold vedrørende meldeplikten til sammen kan si noe om hvordan skolen praktiserer meldeplikten, og derigjennom hvordan de ivaretar barns rett til vern. Ved å trekke på modellen for skjønn settes behovet for teoretisk kunnskap om omsorgssvikt og god forståelse av meldeplikten i et gjensidig avhengig system. Denne forståelsen illustrerer hvordan de ulike komponentene i modellen må foreligge og samspille for at skolen skal forvalte sin skjønnsmyndighet i tråd med meldepliktens formål og barnets rett til vern.

Når studiens funn da sees i lys av skjønnsteori, samtidig som det trekkes veksler til tidligere forskning, juridiske plikter og offentlige dokumenter, dannes grunnlaget for to hovedargumenter: 1) For det første at skolen mangler teoretisk kunnskap om å identifisere omsorgssvikt. Argumentet reflekterer et svar på studiens første forskningsspørsmål om hva som er grunnskolens kunnskap om å identifisere omsorgssvikt. 2) For det andre at det foreligger misoppfatninger om når meldeplikten trer inn. Samlet peker dette mot at skolen ikke praktiserer meldeplikten i tråd med dens formål om å fange opp barn som utsettes for omsorgssvikt. Dette svarer til studiens andre forskningsspørsmål om hvordan skolen praktiserer meldeplikten til barnevernet. Derav risikerer utsatte barn å ikke få det vernet de har rettslig krav på, hvilket er i strid med sentrale rettigheter som skal beskytte barn mot omsorgssvikt.

Artikkelen konkluderer derfor med at skolen ikke etterfølger sin plikt til å verne om barn i tilstrekkelig grad. Konklusjonen kan leses som et svar på studiens overordnede problemstilling om hvordan grunnskolen ivaretar sin plikt til vern av barn. Konklusjonen viser til urovekkende forhold ved én skole, hvilket åpner for nye spørsmål og videre forskning. Resultatene peker mot et behov for å utforskes om lignende forhold også kan identifiseres med bredere rekkevidde i skole-Norge for øvrig.

Studien kan ansees som et bidrag til kunnskapsfeltet på særlig to måter. For det første tillater casestudiedesignet en dybdeforståelse av hvordan barns rett til beskyttelse er forankret i skolen. Ved å rette fokus mot skolen som organisasjon, og samle data fra et bredt spekter av roller innad i én skolen, bærer funnene preg av et systemisk og samspillende perspektiv på kunnskap, praksis og rutiner. Derav tegnes et bilde av hvordan barnets rett til vern er forankret i skolen som organisasjon, fremfor hos den enkelte yrkesutøver. Så vidt meg bekjent har denne tilnærmingen til skolens meldeplikt ikke blitt undersøkt på tilsvarende måte

tidligere. For det andre åpner bruken av skjønnsteori for å belyse hvordan sentrale elementer ved praktisering av skolens meldeplikt må samspille for å fungere i tråd med lovkravets formål. Derav viser studien hvordan god beskyttelse av barn hviler på et helhetlig fokus. Både forankret kunnskap om omsorgssvikt, god kjennskap til meldepliktens lovkrav, tydelige rutiner for melding og et tillitsfullt samarbeid mellom skole og barnevern er sentrale elementer som samlet kan bidra til ivaretagelse av barnets rett til vern i skolen.

Referanser

- Andersen, S. S. (2013). *Casestudier: forskningsstrategi, generalisering og forklaring* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Andersland, G. K. & Mevik, K. (2016). Barns rettsvern ved mistanke og avdekking av vold - er lovverket godt nok? I K. Mevik, O. G. Lillevik & O. Edvardsen (Red.), *Vold mot barn: Teoretiske, juridiske og praktiske tilnærminger* (s. 38-51). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Baklien, B. (2009). Skole, barnehage, barneverntjeneste - bilder av «de andre» hindrer samarbeid. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 86(04), 236-244. Hentet fra <https://www.idunn.no/file/pdf/38357939/art03.pdf>
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2016). *Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021)* (Prop. 12 S (2016-2017)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-12-s-20162017/id2517407/>
- Barnekonvensjonen. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De Forente Nasjoner den 20. november 1989, ratifisert av Norge den 8. januar 1991: Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller*. Hentet fra http://barneombudet.no/wp-content/uploads/2013/09/fns_barnekonvensjon.pdf
- Barneloven. (1981). *Lov om barn og foreldre* (LOV-1981-04-08-7). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1981-04-08-7>
- Barneombudet. (2018). «Hadde vi fått hjelp tidligere, hadde alt vært annerledes»: Erfaringer fra barn og unge utsatt for vold og overgrep - 2018. Hentet fra http://barneombudet.no/wp-content/uploads/2018/03/Barn_og_unge_vold_og_overgrep.pdf
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bufdir. (2018). Veileder for samarbeid mellom skole og barnevern Hentet 04.04.20 fra <https://bufdir.no/Barnevern/Skoleveileder/>
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Cecil, C. A. M., Viding, E., Barker, E. D., Guiney, J. & McCrory, E. J. (2014). Double disadvantage: The influence of childhood maltreatment and community violence exposure on adolescent mental health. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55(7), 839-848. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12213>
- Creswell, J. W. & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed., international student ed. utg.). Thousand Oaks, Calif: Sage.
- Danielson, C. K., de Arellano, M. A., Kilpatrick, D. G., Saunders, B. E. & Resnick, H. S. (2005). Child maltreatment in depressed adolescents: Differences in symptomatology based on history of abuse. *Child Maltreatment*, 10(1), 37-48. <https://doi.org/10.1177/1077559504271630>
- Dokument 16 (2011-2012). *Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven, avgitt 19. desember 2011*. Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Dokumentserien/2011-2012/Dok16-201112/?!vl=0>
- Eek-Larsen, K. (2017). «Slik gjør vi det her». *En kvalitativ vignettstudie av læreres skjønnsutøvelse i henhold til lovpålagt meldeplikt* (Mastergradsavhandling, Universitetet i Bergen). Hentet fra <http://bora.uib.no/handle/1956/16909>
- Eriksen, E. O. (2001). *Demokratiets sorte hull: Om spenningen mellom fag og politikk i velferdsstaten*. Oslo: Abstrakt forlag.

- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., ... Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The adverse childhood experiences (ace) study. *American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 245-258. [https://doi.org/10.1016/S0749-3797\(98\)00017-8](https://doi.org/10.1016/S0749-3797(98)00017-8)
- Ford, J. D., Elhai, J. D., Connor, D. F. & Frueh, B. C. (2010). Poly-victimization and risk of posttraumatic, depressive, and substance use disorders and involvement in delinquency in a national sample of adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 46(6), 545-552. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2009.11.212>
- Forskrift om plan for grunnskolelærerutdanning. (2010). *Forskrift 1. mars 2010 nr. 295 om rammeplan for grunnskolelærerutdanningen for 1.-7. trinn og 5.-10. trinn*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/rundskriv/2010/forskrift_rammeplan_grunnskolelaererutdanningene.pdf
- Freidson, E. (2001). *Professionalism. The third logic*. Cambridge: Polity Press.
- Gamst, K. T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Generell kommentar nr. 13. (2011). *Barnets rett til frihet fra alle former for vold* (UN doc. CRC/C/GC/13). Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/fn_barnekonvensjon/barnekonvensjonen_generell_kommentar_nr_13_norsk_oversettelse.pdf
- Grimen, H. & Molander, A. (2008). Profesjon og skjønn. I A. Molander & L. I. Terum (Red.), *Profesjonsstudier* (s. 179-196). Oslo: Universitetsforlaget.
- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Noregs grunnlov* (LOV-1814-05-17). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1814-05-17-nn>
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Helgeland, I. M. & Kjønstad, A. (2008). Om skolens samarbeid med barnevernet og om å ta bekymring for barn på alvor II. M. Helgeland (Red.), *Forebyggende arbeid i skolen: Om barn med sosiale og emosjonelle vansker* Oslo: Kommuneforlaget
- Helsedirektoratet. (2018). *Kunnskapsgrunnlag - Metoder for tidlig identifisering av risiko hos barn og unge* (Rapport IS-2696). Hentet fra <http://tidliginnsats.forebygging.no/Global/Rapport-risiko-hos-barn-og-unge.pdf>
- Hovdal, M. (2018). *Lærerens meldeplikt i møte med barn som bekymrer - En kvalitativ studie av lærere sine refleksjoner og erfaringer med meldeplikt ved mistanke om omsorgssvikt* (Mastergradsavhandling, NTNU). Hentet fra <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2571209>
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Killén, K. (2008). Omsorgssvikt ovenfor barn: Hvordan viser det seg? Hvilke signaler gir barna? I I. M. Helgeland (Red.), *Forebyggende arbeid i skolen: Om barn med sosiale og emosjonelle vansker* (s. 73-103). Oslo: Kommuneforlaget.
- Killén, K. (2015). *Sveket I: Risiko og omsorgssvikt - et helseproblem og tverrfaglig ansvar* (5 rev. utg.). Oslo: Kommuneforlaget.
- Killén, K. (2019). *Sveket II: Ansvar og (be)handling* (5. rev. utg.). Oslo: Kommuneforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2016). *Forskrift om endring i forskrift 1. mars 2010 nr. 295 om rammeplan for grunnskolelærerutdanning for 1.-7. trinn og 5.-10. trinn*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/5690589f77e04e41ba8bf59039d9fded/grunnskolelærerutdanning-for-1.-7.-trinn-og-5.-10.-trinn.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Lærelyst - tidlig innsats og kvalitet i skolen* (Meld. St. 21 (2016-2017)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-21-20162017/id2544344/?ch=3>

- Köhler-Olsen, J. (2019). Fra ord til handling - FN's barnekonvensjonen og statens forpliktelser. I E. Kipperberg, J. Köhler-Olsen & E. Pedersen (Red.), *Barnekonvensjonen i praksis: Fra barnets behov til barnets rettigheter* (s. 35-60). Bergen: Fagbokforlaget
- Leer-Salvesen, K. (2015). *På tilliten løs? En studie av læreres og presters skjønnsutøvelse i spenningen mellom taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt* (Doktoravhandling, Universitetet i Agder). Hentet fra <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/2378840/Leer-Salvesen%20p%C3%A5%20tilliten%201%C3%B8s.pdf?sequence=5>
- Menneskerettsloven. (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett* (LOV-1999-05-21-30). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30>
- Mossige, S. & Stefansen, K. (2007). *Vold og overgrep mot barn og unge: En selvrapporderingsstudie blant avgangselever i videregående skole* (NOVA Rapport 20/07). Hentet fra <https://bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=071734368>
- Myhre, A. K. (2016). Hvordan se det vi ikke ønsker å se - fysiske og psykososiale symptomer. I K. Mevik, O. G. Lillevik & O. Edvardsen (Red.), *Vold mot barn: Teoretiske, juridiske og praktiske tilnærminger* (s. 100-116). Oslo: Gyldendal akademisk
- NESH. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: Forskningsetiske komiteer. Hentet fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>
- Nordhaug, I. (2018). *Kva ser vi - kva gjer vi? Omsorgssvikt, vald og seksuelle overgrep. Skulen og barnehagen sine oppgaver*. Bergen: Fagbokforlaget.
- NOU 2017: 12. (2017). *Svikt og svik: Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vald, seksuelle overgrep og omsorgssvikt* Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/a44ef6e251cd443396588483e97402ab/nou/pdfs/nou201720170012000dddpdfs.pdf>
- Ohnstad, B. & Gudheim, Y. (2019). *Meldeplikt til barnevernet: Er det nok å være bekymret?* Lillehammer: Ordsките forlag.
- Opplæringsloven. (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæring* (LOV-1998-07-17-61). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Ranes, S. & Ødegaard, A.-S. (2013). *Skolen som arena for avdekking av omsorgssvikt: Hvilke faktorer kan virke hemmende for oppmerksomhets- og opplysningsplikten, og i hvilken grad etterfølges disse pliktene i skolen?* (Mastergradsavhandling, Universitetet i Tromsø). Hentet fra https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Ranes_Odegaard_2013_Skolen_som_arena_for_avdekking_av_omsorgssvikt.pdf
- Regjeringen. (2018). Tydeligere lovverk om opplysningsplikt til barnevernet. Hentet 04.04.20 fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/tydeligere-lovverk-om-opplysningsplikt-til-barnevernet/id2605599/>
- Roberg, A. B. (2014). *Samarbeid mellom skole og barnevern* (Mastergradsavhandling, Universitetet i Oslo). Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/40506>
- Sandberg, K. (2018). Children's Right to Protection Under the CRC. I A. Falch-Eriksen & E. Backe-Hansen (Red.), *Human Rights in Child Protection. Implications for Professional Practice and Policy* (s. 15-38). Oslo: Palgrave macmillan.
- Slade, E. P. & Wissow, L. S. (2007). The influence of childhood maltreatment on adolescents' academic performance. *Economics of Education Review*, 26(5), 604-614. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2006.10.003>
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, Calif: Sage.

- Stang, E. G. (2020). Barns rett til familie og omsorg, særlig om barnevernet IN. høstmølingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (Red.), *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge* (4. utg., s. 178-207). Oslo: Universitetsforlaget
- Stang, E. G., Aamodt, H. A., Sverdrup, S., Kristofersen, L. B. & Winsvold, A. (2013). *Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt: Regelkunnskap og praksis* (NOVA-rapport 3/2013). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. Hentet fra <https://bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00002016>
- Statistisk sentralbyrå. (u.å.). Barnevern. Hentet 23.03.20 fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10675/>
- Stølsvik, I. L. & Hellum, M. (2011). *Ær`e min sak a? En pilotstudie av hvordan skole- og barnehageansatte resonnerer i forhold til meldeplikten til barneverntjenesten om seksuelle overgrep*. Skien: Senter mot seksuelle overgrep i Telemark.
- Utdanningsdirektoratet. (2012). *Skolepersonalets opplysningsplikt til barneverntjenesten* (Rundskriv Udir-10-2012). Hentet fra <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Ovrige-tema/Udir-10-2012/?depth=0&print=1>
- Utdanningsdirektoratet. (2018, 13. desember). Statistikk om grunnskolen 2018/2019. Hentet 03.03.20 fra <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/gsi-notat-grunnskole/>
- Webster, S. W., O'Toole, R., O'Toole, A. W. & Lucal, B. (2005). Overreporting and underreporting of child abuse: Teachers' use of professional discretion. *Child Abuse & Neglect*, 29(11), 1281-1296. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.02.007>
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods* (6. utg.). Los Angeles: SAGE.
- Øverlien, C. & Moen, L. H. (2016). «Takk for at du spør!» En oppfølgingsstudie om kunnskap om vold og sekduelle overgrep mot barn blant blivende barnevernspedagoger, grunnskolelærere og førskolelærere (Rapport 3/2016). Hentet fra https://www.nkvts.no/content/uploads/2016/02/Rapport_NKVTS_3_2016_net.pdf
- Ådland, M. T. E. (2018). *En fokusgruppestudie av nyutdannede læreres opplevelse av egen kunnskap om omsorgssvikt* (Mastergradsavhandling, The University of Bergen). Hentet fra <https://bora.uib.no/handle/1956/18485>

Vedlegg 1: Samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Skolen og meldeplikten - En casestudie av hvordan skolen ivaretar sin plikt til vern av barn”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å utforske hvordan skolen ivaretar barnets rett til beskyttelse (barnekonvensjonen art. 19) gjennom å se på hvilken kjennskap skolen har til identifisering av omsorgssvikt og hvordan skolen utøver meldeplikten til barneverntjenesten (opplæringsloven § 15-3). I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Forskningsprosjektet gjennomføres i forbindelse med min masteroppgave i sosialfag – studieretning barnevern ved OsloMet – storbyuniversitetet.

Formålet med prosjektet er å finne ut hvordan skolen utøver meldeplikten til barneverntjenesten (opplæringsloven § 15-3). Studien skal også ta for seg skolens kunnskap om tegn til omsorgssvikt blant barn. Informasjonen som samles inn skal gi et bilde av hvordan barns rett til beskyttelse utøves i skolen som samfunnsinstitusjon. Kunnskapen som utgår fra dette kan indikere hva som fungerer og hva som kan forbedres for å styrke barns rett til beskyttelse i skolen. Gode rutiner og kunnskap blant de ansatte ved grunnskolen om omsorgssvikt og bekymringsmelder til barneverntjenesten er viktig for å sikre barn beskyttelse og hjelp fra skadelige forhold i hjemmet. Målet er at forskningen skal rette fokus mot skolens rolle og ansvar for barns rett til beskyttelse, samt se på forholdet mellom barns rettigheter og hvordan skolen utøver ivaretagelse av rettigheter i praksis.

Den metodiske tilnærmingen er en casestudie, der ulike ansatte ved én skole intervjues. Informasjonen som samles inn ved intervjuene skal danne grunnlag for utarbeidelsen av en forskningsartikkel med et omfang på ca. 20 sider.

Problemstillingen jeg skal analysere er ”Hvilken kunnskap finnes i skolen om forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten, og hvordan utøver skolen meldeplikten til barnevernet?”. Informasjonen som fremgår av intervjuene vil bli analysert i lys av blant annet teori om skjønnsutøvelse og aktuelt lovverk (Barnekonvensjonen art. 19 og opplæringsloven § 15-3) for å utforske hvordan barns rett til beskyttelse er implementert og utføres i skolen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

OsloMet - storbyuniversitetet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

En casestudie er nyttig når man ønsker inngående kunnskap om sosiale/menneskelige fenomener ved en enhet. Jeg ønsker inngående kunnskap om hvordan barns rett til beskyttelse praktiseres i skolen, og velger derfor å intervju flere ansatte innenfor den samme skolen. Statistikk viser at 69% av norske skoler har færre enn 300 elever. Disse skolene er altså

overrepresentert i Norge, noe som medfører at jeg ønsker deltakere som er ansatt ved en grunnskoleskole som har mindre enn 300 elever.

At du er ansatt ved en grunnskole med mindre enn 300 elever og har daglig kontakt med barn og unge er kriteriene for deltakelse, og årsaken til at jeg inviterer deg til å delta på mitt forskningsprosjekt. Det er ønskelig at du som deltar er enten rektor, kontaktlærer, helsesykepleier, sosiallærer eller SFO-leder/ansatt - men dette er ikke et krav for deltakelse. Det sentrale er at du er ansatt ved en grunnskole og at arbeidet ditt innebærer jevnlig samhandling med barn og unge.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du avtaler et møte med meg og besvarer spørsmål fra en intervjuguide. Det vil ta deg ca. 35 minutter. Spørreskjemaet inneholder blant annet spørsmål om egen opplevelse av kunnskap om omsorgssvikt, skolens arbeid med identifisering av omsorgssvikt, rutiner for praktisering av meldeplikten og skolens ansvar for å beskytte barn mot omsorgssvikt. Dine svar på spørsmålene blir registrert på lydopptak.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli slettet. Det vil ikke medføre noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Deltakelse vil ikke påvirke ditt forhold til arbeidsplassen eller arbeidsgiver.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- De som vil ha tilgang til opplysningene du oppgir ved intervjuet er meg som student og min veileder i masterprosjektet.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Datamaterialet lagres på egen forskningsserver og oppbevares innelåst og utilgjengelig for andre enn meg og min veileder.
- Det vil ikke være mulig å gjenkjenne deg som deltaker, eller arbeidsplassen du er ansatt ved i den ferdige artikkelen.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 01.09.20. Alle personopplysninger vil være anonymisert og lydopptak vil bli slettet på dette tidspunktet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet – Storbyuniversitetet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål om studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- OsloMet - Storbyuniversitetet ved:
Lena Høistad Olsen (student)
Tlf: 97403630
E-post: lena.hoistad.olsen@gmail.com

Eller

Asgeir Falch-Eriksen (veileder ved masterprosjektet)
Tlf: 94861084
E-post: asgeir.falch-eriksen@oslomet.no

- Vårt personvernombud:
Ingrid S. Jacobsen
E-post: personvernombud@oslomet.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
Asgeir Falch-Eriksen

Student
Lena Høistad Olsen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Skolen og meldeplikten - En casestudie av hvordan skolen ivaretar sin plikt til vern av barn», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta i personlig intervju med lydopptak

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 01.09.20

(prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide – Ansatte ved skolen

Introduksjon

Takke for deltakelse og presentasjon av prosjektet og studiens formål.

Informasjon om hva deltakelse innebærer, informert samtykke, mulighet til å trekke deltakelse, konfidensiell behandling av personopplysninger og anonymisering.

Beskrivelse av hva spørsmålene innebærer og hvor lang tid det vil ta.

Har du noen spørsmål før vi starter?

Da setter jeg på lydopptaket, så starter vi intervjuet.

Åpningsspørsmål

1. Hvilken stilling og rolle har du i skolen?
2. Hva er ditt primære ansvarsområde i arbeidet?
3. Hvilken faglig bakgrunn har du?

Introduksjonsspørsmål

4. Hvordan forstår du skolens ansvar for barn som opplever omsorgssvikt i hjemmet?

Hovedspørsmål, del 1 – Identifisering av omsorgssvikt

5. Hvordan forstår du begrepet "omsorgssvikt"?
6. Hvordan forstår du skolens ansvar for å identifisere barn i risiko?
7. Hvordan jobber skolen med å identifisere barn i risiko?
8. Hva tenker du er viktige forutsetninger for at ansatte ved skolen kan fange opp barns signaler på omsorgssvikt?
9. Hvordan opplever du din egen kunnskap om barns signaler på omsorgssvikt.
Oppfølgingsspørsmål:
 1. Hvordan tilegnet du denne kunnskapen?
10. Har du kjennskap til hvordan skolen jobber for å sikre at de ansatte har tilstrekkelig kunnskap og kompetanse om å identifisere signaler på omsorgssvikt?
11. På hvilken måte har elevene muligheter til å signalisere omsorgssvikt ved skolen?
12. Vet du om noen ansatte ved skolen har spesifikk kompetanse innenfor barn som opplever omsorgssvikt?
13. Hvordan opplever du at skolen som arbeidsplass er tilrettelagt for at de ansatte kan jobbe med barn som opplever omsorgssvikt?

Hovedspørsmål, del 2 – Meldeplikten til barneverntjenesten

14. Hva tenker du når du hører ordet ”meldeplikt”?
15. Hvordan forstår du skolens ansvar for å melde til barnevernet ved bekymring for et barn?
16. Hvordan går du frem i situasjoner der du mistenker at et barn opplever omsorgssvikt i hjemmet?
17. Har skolen spesifikke rutiner eller prosedyrer når det oppstår bekymring for et barn?
18. Hvilken informasjon/opplæring får ansatte ved skolen vedrørende å melde bekymring til barnevernet?
19. Finnes det en arena der de ansatte ved skolen har drøftet/drøfter forhold vedrørende meldeplikten til barneverntjenesten?
20. Opplever du noen utfordringer ved bekymringsmeldinger til barnevernet?
21. Hva mener du er terskelen for å melde en bekymring om et barn til barnevernet?
22. Hva mener du er god praktisering av meldeplikten?
23. Hvordan opplever du at skolen som arbeidsplass er tilrettelagt for at de ansatte kan melde bekymring til barneverntjenesten?

Hovedspørsmål, del 3 – Implementering i skolen

24. Kan du beskrive din oppfatning av skolens samarbeid med barneverntjenesten?
Oppfølgingsspørsmål:
 1. Hvordan synes du samarbeidet fungerer?
25. Hvordan jobber skolen med å gjøre ansatte og elever kjent med barns rettigheter?
26. Hvordan jobber skolen for å forebygge omsorgssvikt i hjemmet?
27. Hvordan jobber skolen for at de ansatte skal ha kunnskap om kriteriene for å melde bekymring til barnevernet?
28. Opplever du at det eksisterer en felles forståelse blant de ansatte i skolen om hvilke forhold som gir grunnlag for å melde bekymring til barnevernet?

Avslutningsspørsmål

29. Er det noe mer om å oppdage omsorgssvikt eller skolens meldeplikt til barnevernet du ønsker å legge til?

Intervjuguide – Rektor

Introduksjon

Takke for deltakelse og presentasjon av prosjektet og studiens formål.

Informasjon om hva deltakelse innebærer, informert samtykke, mulighet til å trekke deltakelse, konfidensiell behandling av personopplysninger og anonymisering.

Beskrivelse av hva spørsmålene innebærer og hvor lang tid det vil ta.

Har du noen spørsmål før vi starter?

Da setter jeg på lydopptaket, så starter vi intervjuet.

Åpningsspørsmål

1. Er det en ledergruppe ved skolen eller er du alene om lederansvaret?
2. Hva er ditt primære ansvarsområde i arbeidet?
3. Hvilken faglig bakgrunn har du?

Introduksjonsspørsmål

4. Hvordan forstår du skolens ansvar for barn som opplever omsorgssvikt i hjemmet?

Hovedspørsmål, del 1 – Identifisering av omsorgssvikt

5. Hvordan forstår du begrepet ”omsorgssvikt”?
6. Hvordan forstår du skolens ansvar for å identifisere barn i risiko?
7. Hvordan jobber skolen med å identifisere barn i risiko?
8. Hva tenker du er viktige forutsetninger for at ansatte ved skolen kan fange opp barns signaler på omsorgssvikt?
9. Hvordan opplever du de ansatte i skolen sin kunnskap om barns signaler på omsorgssvikt.
10. Jobber skolen på en spesifikk måte for å sikre at de ansatte har kunnskap om signaler på omsorgssvikt?
11. Tar skolen i bruk spesifikke metoder eller kunnskap for å identifisere utsatte barn?
12. Finnes det ansatte ved skolen med spesiell kompetanse innenfor barn som opplever omsorgssvikt?
13. Kjenner du til om det finnes interne eller nasjonale krav til å sikre at skolen innehar kunnskap om signaler på omsorgssvikt?
14. Hvordan opplever du at skolen som arbeidsplass er tilrettelagt for at de ansatte kan jobbe med barn som opplever omsorgssvikt?

Hovedspørsmål, del 2 – Meldeplikten til barneverntjenesten

15. Hva tenker du når du hører ordet ”meldeplikt”?
16. Hvordan forstår du skolens ansvar for å melde til barnevernet ved bekymring for et barn?
17. Har skolen spesifikke rutiner eller prosedyrer når det oppstår bekymring for et barn?
18. Hvilken informasjon/opplæring får ansatte ved skolen vedrørende å melde bekymring til barnevernet?
19. Finnes det en arena der de ansatte ved skolen har drøftet/drøfter forhold vedrørende meldeplikten til barneverntjenesten?
20. Opplever du noen utfordringer ved bekymringsmeldinger til barnevernet?
21. Hva mener du er terskelen for å melde en bekymring om et barn til barnevernet?
22. Hva mener du er god praktisering av meldeplikten?
23. Hvordan opplever du at skolen som arbeidsplass er tilrettelagt for at de ansatte kan melde bekymring til barneverntjenesten?

Hovedspørsmål, del 3 – Implementering i skolen

24. Kan du beskrive skolens samarbeid med den kommunale barneverntjenesten?
Oppfølgingsspørsmål:
 1. Hvordan synes du samarbeidet fungerer?
25. Hvordan jobber skolen med å gjøre ansatte og elever kjent med barns rettigheter?
26. Hvordan jobber skolen for å forebygge omsorgssvikt i hjemmet?
27. Hvordan jobber skolen for at de ansatte skal ha kunnskap om kriteriene for å melde bekymring til barnevernet?
28. Opplever du at det eksisterer en felles forståelse blant de ansatte i skolen om hvilke forhold som gir grunnlag for å melde bekymring til barnevernet?

Avslutningsspørsmål

29. Er det noe mer om å oppdage omsorgssvikt eller skolens meldeplikt til barnevernet du ønsker å legge til?

Vedlegg 3: Vurdering fra NSD

4.5.2020

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Case-studie av skolens utøvelse av meldeplikten til barneverntjenesten

Referansenummer

599201

Registrert

18.12.2019 av Lena Høistad Olsen - s305781@oslomet.no

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet - storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Asgeir Falch-Eriksen, asgeirer@oslomet.no, tlf: 94861084

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Lena Høistad Olsen, lena.hoistad.olsen@gmail.com, tlf: 97403630

Prosjektperiode

20.01.2020 - 01.09.2020

Status

23.12.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

23.12.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg 23.12.2019. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.09.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Dersom du benytter en databehandler i prosjektet må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Skolen og meldeplikten

En casestudie av hvordan skolen ivaretar sin plikt til vern av barn

Abstract

The child welfare service (CWS) is dependent on organizations such as schools to convey reports in the event of suspected neglect. In this case study, the purpose is to explore how a school enforce its legal duty to protect children. Key questions are: What knowledge does the school have about identifying neglect, and how does the school practices its duty of reporting to the CWS. Results show the school has little theoretical knowledge regarding identifying neglect, and there are misconceptions about when to report. The article concludes that the school does not fulfil its duty to report neglect, which threatens the child's right to protection, but that more research is needed to find out if these findings are widespread.

Keywords: Child welfare service, school, CRC, identification, mandatory reporting, neglect

Sammendrag

Barnevernet er avhengig av at organisasjoner som skolen melder ifra ved mistanke om omsorgssvikt. I denne casestudien er formålet å utforske hvordan skolen etterfølger sin juridiske plikt til å verne om barn. Sentrale spørsmål er: Hvilken kunnskap har skolen om å identifisere omsorgssvikt, og hvordan praktiserer skolen meldeplikten til barnevernet.

Resultatene viser at skolen har lite teoretisk kunnskap om tegn på omsorgssvikt, og at det foreligger misoppfatninger rundt meldeplikten. Artikkelen konkluderer med at skolen ikke etterfølger meldeplikten i tilstrekkelig grad, hvilket truer barnets rett til beskyttelse, men at det er behov for mer forskning for å utforske om disse funnene er utbredt.

Nøkkelord: barnevern, skole, barnekonvensjonen, identifisering, meldeplikt, omsorgssvikt

Innledning

Alle barn i Norge har både rett og plikt til grunnskoleopplæring (Opplæringsloven [oppl], 1998, § 2-1). Grunnskolen er den eneste obligatoriske arenaen for barn og unge, hvilket utgjør en unik posisjon for å oppdage barn i risiko. Skolepersonalet har en individuell, lovpålagt oppmerksomhets- og opplysningsplikt (heretter meldeplikt) til barneverntjenesten dersom de mistenker at barn utsettes for omsorgssvikt (oppl, 1998, § 15-3). Posisjoneringen til barn og

familier gjør grunnskolen til en sentral samarbeidsarena for barnevernet, noe antall bekymringsmeldinger understreker. I 2018 utgjorde skolen og skolehelsetjenestens meldinger til barneverntjenesten den største andelen med 18% (Statistisk sentralbyrå, u.å.). Artikkelen utforsker hvordan skolen ivaretar sin plikt til vern av barn. Dette gjøres ved å søke studiens to forskningsspørsmål besvart: 1) *Hva er grunnskolens kunnskap om å identifisere omsorgssvikt, og 2) Hvordan praktiserer skolen meldeplikten til barnevernet?* Å identifisere omsorgssvikt blir her forstått som å gjenkjenne tegn og signaler i form av observerbare uttrykk hos barn eller foreldre som kan indikere at barnet utsettes for skadelig omsorg (Helsedirektoratet, 2018, s. 15). Artikkelen bygger på intervjuer av skoleansatte i en kvalitativ casestudie.

I en landsomfattende omfangsstudie av vold og overgrep oppgir 21 prosent av ungdommene å ha blitt utsatt for fysisk vold fra minst en forelder i løpet av oppveksten (Mossige & Stefansen, 2016, s. 9). Omfattende forskning viser at omsorgssvikt kan medføre alvorlige konsekvenser for barnets helse og utvikling (Se for eksempel; Cecil, Viding, Barker, Guiney & McCrory, 2014; Danielson, de Arellano, Kilpatrick, Saunders & Resnick, 2005; Felitti et al., 1998; Ford, Elhai, Connor & Frueh, 2010; Mossige & Stefansen, 2007; Slade & Wissow, 2007). I en skoleklasse med 25 elever vil i snitt 2-3 barn oppleve såpass belastende livssituasjoner at de risikerer alvorlige sosiale og emosjonelle konsekvenser (Helgeland, 2008, s. 15). Det er derfor viktig at skolen er kjent med, og etterfølger sin plikt til vern av barn gjennom oppmerksomhets- og meldeplikten (oppl, 1998, § 15-3), hvilket kan illustreres ved flere kritiske saker. Blant disse er den mye omtalte Christoffer-saken fra 2005, der en åtte år gammel gutten døde som følge av mishandling i hjemmet. Skolepersonalet var blant flere som observerte gutten med omfattende fysiske skader uten å melde bekymring til barnevernet (Gangdal, 2011). Rettsvernet som var ment å beskytte gutten ble ikke fulgt opp av offentlige instanser omkring han, hvilket fikk fatale følger.

Siden den gang har fokus på å bekjempe vold, overgrep og omsorgssvikt mot barn vært et sentralt offentlig satsningsområde (Se for eksempel; Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2014). Imidlertid viser flere studier og offentlige utredninger [NOUer] til underrapportering av meldinger fra skolen til barnevernet (Leer-Salvesen, 2015; NOU 2017: 12; Raner & Ødegaard, 2013). Dette kan blant annet knyttes til manglende kunnskap om å identifisere symptomer på omsorgssvikt (NOU 2017: 12, s. 63-64). I en internasjonal studie finner Webster, O'Toole, O'Toole og Lucal (2005) at god kunnskap om omsorgssvikt henger sammen med at lærere melder når de bekymrer seg. Derimot viser nyere studier at blivende grunnskolelærere opplever å ha mangelfull kunnskap om omsorgssvikt etter sine utdanninger (Øverlien & Moen, 2016, s. 51-52; Ådland, 2018, s. 47), og at skolens

tilbud om kunnskapsheving på feltet er utilstrekkelig (Ranes & Ødegaard, 2013, s. 56). I en rapport om erfaringer fra vold- og overgrep utsatte barn, uttrykker Barneombudet (2018, s. 41) bekymring for at voksne som jobber med barn ikke evner å se signaler på vold og overgrep grunnet manglende kompetanse. Forskning peker også på at manglende meldinger kan knyttes til skolens mistillit til barnevernet og negative samarbeids erfaringer (Baklien, 2009, s. 4-6; Roberg, 2014; Stølsvik & Hellum, 2011, s. 79). Underrapportering kan ansees å være i strid med en rekke lovbestemmelser som forplikter staten til å beskytte barn mot alle former for sviktende omsorg (Barnekonvensjonen [BK], 1989, art. 19; Barneloven [bl], 1981, § 30 tredje ledd; Barnevernloven [bvl], 1992, § 4-12, § 1-5; Grunnloven [grl], 1814, § 104).

I denne artikkelen skal jeg først introdusere tematikkens bakgrunn i form av hvordan skolens plikt til å verne om barn er organisert. For det andre presenteres studiens teoretiske rammeverk om skjønnsutøvelse i skolen. For det tredje beskrives den metodiske prosessen. Videre presenteres funn fra intervjudata, etterfulgt av en diskusjon av funnene. Artikkelen avsluttes med konklusjon og implikasjoner for videre forskning.

Bakgrunn: Skolens ansvar for vern av barn

Barnekonvensjonen er inkorporert i norsk lov og har forrang for normal rett (Menneskerettsloven, 1999, § 3). I tillegg har barnet rett til vern om sin integritet gjennom Grunnloven (1814) § 104. Det pålegger den norske stat å foreta alle nødvendige tiltak for å sikre barns beskyttelse mot «..[..].. alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk ..[..]..» (BK, 1989, art. 19.1). Tiltakene innebærer blant annet «..[..]..forebygging, påpeking, rapportering, viderehenvisning, undersøkelse, behandling og oppfølging av tilfeller av barnemishandling..[..]..» (BK, 1989, art. 19.2). For at statens forpliktelse skal innfris må alle offentlige ansatte overholde barnets rett til vern, og opplyse barneverntjenesten ved mistanke om omsorgssvikt (Köhler-Olsen, 2019, s. 48). Et slikt krav gjelder også skolen. I tillegg til BK og Grunnloven, er flere sentrale lovbestemmelser ment å beskytte barn mot omsorgssvikt (bl, § 30 tredje ledd; bvl, § 1-5, § 4-12; Straffeloven, 2005, § 219), som samlet utgjør et sterk rettsvern. Imidlertid har individuelle rettigheter liten verdi uten strukturelle forhold som sikrer implementering i praksis (Sandberg, 2018, s. 20). Med andre ord, dersom skolen ikke er i stand til å identifisere omsorgssvikt, og deretter utføre handlingen med å melde bekymring, så fungerer heller ikke barnets rett til vern etter intensjonen.

Barneverntjenesten innehar en sentral rolle for å oppfylle statens beskyttelsesplikt (bvl, 1992, § 1-1, § 1-5), men de er altså avhengig av at andre offentlige instanser som skolen melder ifra ved bekymring (Regjeringen, 2018). Av oppl (1998) § 15-3 første ledd beskrives oppmerksomhetsplikten som å «..[..]...vere merksame på forhold som kan føre til tiltak frå barneverntenesta». Ordlyden i seg selv tilsier at de som jobber i skolen må ha kunnskap om barnevernets tiltak og vilkår, samt hvilke forhold som oppfyller vilkårene. Av lovbestemmelsens andre ledd pålegges meldeplikt når det er «..[..]...grunn til å tru..[..]...» at barn utsettes for mishandling, alvorlige mangler ved daglig omsorg eller annen alvorlig omsorgssvikt. For å oppfylle oppmerksomhetsplikten kreves kunnskap om hva som utløser meldeplikten, altså former for omsorgssvikt (Utdanningsdirektoratet, 2012). Kempe (sitert i Killén, 2015, s. 39) definerer omsorgssvikt som at barnet blir utsatt for fysisk eller psykisk skade, eller forsømmelse av en alvorlighetsgrad som setter helse og utvikling i fare. Ved å anvende begrepet «omsorgssvikt» søker jeg å dekke forholdene BK (1989) art. 19 skal beskytte mot, samt vilkårene for å melde bekymring som beskrevet i oppl (1998) § 15-3. Barn som opplever omsorgssvikt i hjemmet kan utvise et bredt spekter av tegn og signaler (Gamst, 2017; Myhre, 2016), hvilket utgjør et behov for utbredt kunnskap om omsorgssvikt og tilknyttede signaler i skolen.

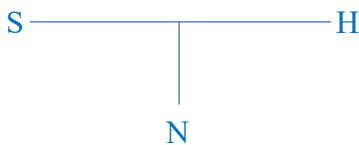
Kunnskapsbehovet ble tydeliggjort i 2016, da krav om kunnskap og kompetanse for å identifisere og håndtere omsorgssvikt ble innlemmet i rammeplanen for lærerutdanningen (Kunnskapsdepartementet, 2016). Imidlertid er et stort antall lærere utdannet under den gamle rammeplanen, uten tilsvarende kunnskaps- og kompetansekrav. For å ivareta barns rett til vern må derfor hver enkelt skole sikre ansattes evne til identifisering og håndtering av omsorgssvikt på annet vis.

Teoretisk bakteppe: Skjønnsutøvelse i skolen

Rettskravet om å melde bekymring til barnevernet forutsetter at skolepersonalet utøver faglig skjønn, altså resonnering om hva man bør gjøre i enkeltsaker når det foreligger kilder av ubestemthet (Grimen og Molander, 2008, s. 179, 188). Ubestemtheten kommer av meldepliktens ordlyd om at det må foreligge «..[..]...grunn til å tru..[..]...» at barn utsettes for omsorgssvikt. Dworkin (sitert i Grimen og Molander, 2008, s. 181) beskriver strukturelt skjønn som et rom av frihet innenfor et belte av restriksjoner, hvorav meldeplikten (oppl, 1998, § 15-3) tilsvarer restriksjonene, og skolens dømmekraft for om vilkårene oppfylles og saken skal meldes utgjør rommet av frihet. Skolen er altså tildelt en skjønnsmyndighet til å

vurdere om et barn er i risiko. Dette innebærer forventninger om begrunnede beslutninger som følger lovkravets intensjon (Molander og Grimen, 2008, s. 182). Dømmekraften må utøves innenfor prinsippet om likebehandling (Grimen og Molander, s. 188), som innebærer at alle mistanker om omsorgssvikt skal meldes til barnevernet, og derigjennom gi barn like muligheter til undersøkelse og hjelp. Dette forutsetter at skolen innehar teoretisk kunnskap om signaler på omsorgssvikt, da skjønnsutøvelse er avhengig av å trekke på formell kunnskap (Freidson, 2001, s. 34). Dersom det ikke foreligger empirisk kunnskap vil skjønsmessige vurderinger utlede fra egne verdier og oppfatninger av hva som er riktig å gjøre (Eriksen, 2001, s. 17).

Videre anvendes Grimen og Molanders (2008, s. 182-183) modell for praktisk resonnering (Figur 1), altså hvordan man finner begrunnede svar på hva man burde gjøre, som et teoretisk og analytisk rammeverk. Hensikten er å belyse sentrale elementer ved skolens utøvelse av meldeplikten, og derigjennom si noe om hvordan skolen ivaretar sin plikt til vern av barn.

Figur 1: Grimen og Molanders (2008, s. 182-183) modell for praktisk resonnering

Modellen illustrerer hvordan en situasjonsbeskrivelse (S), altså mistanke om at et barn utsettes for omsorgssvikt, i kombinasjon med en allmenn handlingsnorm (N), her forstått som skolens meldeplikt, til sammen danner grunnlaget for handling (H), altså å sende bekymringsmeldingen. (N) skal rettferdiggjøre skrittet fra (S) til (H), altså danner (S) og (N) til sammen handlingsgrunnene som utløser (H). Et sentralt element for skjønnsutøvelse er å begrunne (S) med relevante situasjonstrekk som samsvarer med vilkårene i (H), hvilket forutsetter kunnskap om hvilke trekk som kjennetegner en situasjon av type (S). Altså må skolepersonalet inneha grunnleggende kunnskap som gjør de i stand til å gjenkjenne tegn og signaliserer på at barnet utsettes for skadelig omsorg (S), i lys av meldepliktens (N) lovkrav.

Ved å ekspandere på modellen har jeg utviklet en analytisk modell (Figur 2) som anvendes for å kategorisere studiens funn under hovedtemaene: Identifisering av risiko (S) og Meldeplikten (N). I diskusjonen vil det være sentralt å belyse hvordan sentrale trekk ved temaene (S) og (N) til sammen spiller inn på selve handlingen (H), altså hvordan skolen praktiserer meldeplikten til barnevernet.

Figur 2: Analytisk modell for kategorisering av funn

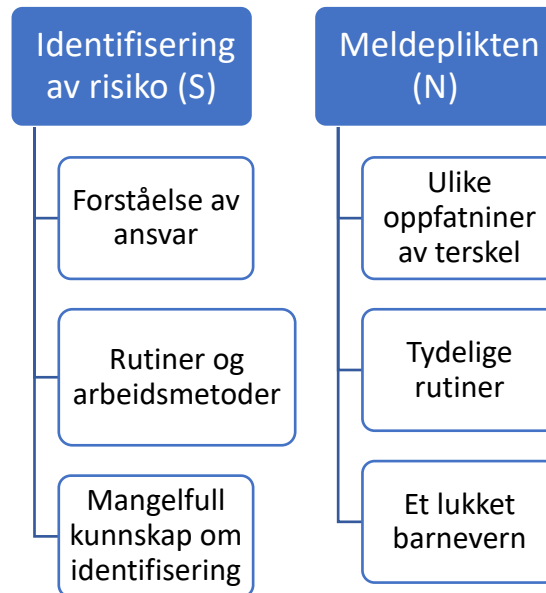
Metodisk tilnærming

Studien benytter en kvalitativ casestudiedesign som åpner for å utforske dybden ved et avgrenset fenomen i sin naturlige kontekst (Yin, 2018, s. 15). Casen som undersøkes er ivaretagelse av barns rett til vern ved én norsk grunnskolen fra 1.-7. trinn. Ved valg av undersøkelsesenheter ble det vektlagt at skolen skulle være typisk med tanke på elevtall. Derav består skolen, i likhet med 69% av norske grunnskoler, av færre enn 300 elever (Utdanningsdirektoratet, 2018). Ved innsamling av data ønsket jeg å innhente skolepersonalets komplekse og nyanserte oppfatninger av kunnskap og praksis tilknyttet meldeplikten, noe kvalitative intervjuer egner seg godt til (Johannessen, Christoffersen & Tufte, 2016, s. 143-144). Det ble derfor gjennomført fire semistrukturerte intervjuer blant ansatte ved skolen. Det ble utarbeidet to intervjuguider med marginale forskjeller; én til rektor og én til øvrige ansatte. Intervjuguidene ble inndelt i tre hovedtemaer med hensikten om å besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene: 1) Identifisering av omsorgssvikt, 2) meldeplikten til barnevernet og 3) implementering i skolen. Materialet ble analysert i tråd med tematisk analyse (Braun & Clarke, 2006), der søken etter temaer støttet seg på studiens forskningsspørsmål og den analytiske modellen som bygger på Grimen og Molanders (2008, s. 183) modell for praktisk resonnering (se Figur 2).

Det kan ansees som en svakhet at studien baseres på et begrenset utvalg og én form for data. Imidlertid gjenspeiler intervjudata et vidt perspektiv gjennom deltakernes brede spekter av roller i skolen; rektor, AKS-leder, helsesykepleier (her ansett og omtalt som en del av skolepersonalet) og kontaktlærer. I tillegg diskuteres funnene i lys av relevante offentlige dokumenter som NOUer, proposisjoner til stortinget, tiltaksplaner, rapporter og veiledere. Dokumentene beskriver sentrale forhold ved praktisering av skolens meldeplikt og anvendes for å belyse de lokale funnene fra et mer overordnet perspektiv.

Presentasjon av funn

Figur 3 illustrerer en fremstilling av studiens funn, kategorisert under hovedtemaene fra den analytiske modellen (Figur 2). Underkategoriene representerer sentrale forhold ved henholdsvis identifisering av risiko (S) og meldeplikten (N). Disse skal videre presentere.

Figur 3: Temaoversikt funn

Identifisering av risiko (S)

Forståelse av ansvar. Samtlige informanter beskrev at skolen har et stort ansvar for å identifisere barn i risiko. Dette framgår tydelig i det følgende sitatet:

D2: Man kan jo bli litt sprø av å tenke på det noen ganger, hvor mye ansvar vi har for disse barna. De ansatte rundt barna må ha øynene åpne hele tiden.

I tillegg til å beskrive ansvaret som stort, knyttet også en av informantene skolens ansvar for identifisering opp mot å ha kjennskap til signaler for omsorgssvikt:

D1: Vi har jo et stort ansvar for å oppdage hvis noe er galt. Og da må vi jo kjenne til symptomene.

Flere av informantene knyttet også ansvaret opp mot å tørre og se når noe skurrer, og at de må stole på magefølelsen når den sier at noe er galt. En av informantene beskrev at ansvaret for identifisering fremgår av opplæringslovens § 15-3, og at bekymringer må forankres i lovbestemmelsen.

Rutiner og arbeidsmetoder. Da informantene ble spurt om skolen hadde spesifikke arbeidsmetoder for å identifisere utsatte barn oppga de flere former for praksis som kan bidra til å avdekke. To av informantene beskrev planleggingsdager og faste personalmøter som arenaer der de ansatte kan diskutere eventuelle bekymringer for elevene. En annen fremhevet også utviklingssamtaler med foreldre og individuelle elevsamtaler som relevante situasjoner for å oppdage risikofaktorer. Et tydelig fellestrekk var at alle informantene oppgir at skolen ikke har arbeidsmetoder der identifisering er et spesifikt fokus. Dette beskrives i følgende sitat:

D1: Vi jobber nok på flere forskjellige måter som kan bidra til dette. Men vi har det ikke som noe utgangspunkt at vi jobber for å avdekke noe sånt. Vi har ikke noe konkret skjema eller rutine som vi bruker.

Mangelfull kunnskap om identifisering. Informantene ble spurt om å beskrive sin oppfatning av begrepet omsorgssvikt. Samtlige beskrev det som et omfattende begrep, og gjennomgående var fokuset på manglende matpakke, gymtøy og foreldrenes dårlige oppfølging av skolearbeid:

D2: Jeg tenker det er et stort og vanskelig begrep. Aller først tenker jeg det handler om de store tingene som mangel på matpakke, utstyr, mangelfull hygiene. Også tenker jeg og at det handler om oppfølging på skolejobbing og beskjeder som blir gitt og at foreldrene følger med.

I tillegg til manglende utstyr og oppfølging i skolehverdagen, oppga en av deltakerne psykisk vold i sin forståelse av begrepet. Informantene ble også spurt om de hadde kjennskap til ansatte ved skolen med spesifikk kompetanse innenfor barn som opplever omsorgssvikt. Et fellestrekk var at ingen visste om noen med formell kompetanse på feltet:

D1: Jeg tror ikke det er noen som har noe utdanning på det, på en måte.

I tillegg oppga deltakerne at skolen ikke hadde noen arbeidsmetoder for å sikre at de ansattes kunnskap om omsorgssvikt og signalene på dette. I den forbindelse ytret to av informantene et behov for mer kunnskap, og beskrev at dette kan gjøres gjennom faste rutiner og kursing fra barnevernet:

D2: Vi burde hatt noen faste kriterier for hva man burde se etter, eller hatt omsorgssvikt som fast tema på møter. Det tenker jeg hadde vært lurt så vi kan vite mer om hva vi skal se etter.

D4: Barnevernet har sikkert mye å gjøre, men det hadde vært fint hvis de kunne kommet ut for å kurse oss litt, så vi vet mer om hva vi skal se etter. Det er vel kanskje opp til oss da? Vi kan jo gjerne invitere de.

Meldeplikten (N)

Ulike oppfatninger av terskel. Et funn som utmerket seg var deltakernes ulike oppfatninger av terskel for å melde bekymring. Det følgende sitatet viser hvordan en informant beskriver terskelen som høy:

D3: Jeg tenker litt sånn at alle foreldre gjør så godt de kan, så jeg tror terskelen min er høy. Jeg jobber litt med meg selv på den. Kravene har blitt mye større til foreldre og oppvekst og alt mulig. Det å melde stikker litt.

Informanten reflekterer over hvordan samfunnets høye krav til foreldreskap og oppvekst bidrar til at hun får høy terskel for å melde, noe som står i kontrast til andre beskrivelser:

D4: Jeg tenker at terskelen for å melde skal være lav. Jeg tenker det er én ting vi skal ha i fokus, og det er barnas beste. Det er det aller, aller viktigste. Det er derfor vi er her. Da skal ikke terskelen for å ta vare på dem, bekymre seg eller melde være høy.

I likhet med D4, beskriver også D2 terskelen som lav og at skolen bør melde når de ser at barn ikke har det bra. D1 beskriver terskel er et evig spørsmål, og er av den oppfatning at ulike skoler og ulike personer har forskjellige grenser for hvor terskelen går.

Tydelige rutiner. Deltakerne beskriver skolens interne rutiner for å sende bekymringsmelding som tydelige og velfungerende. Alle beskriver en prosedyre som innebærer at den som bekymrer seg dokumenterer observasjonene, så drøfter med kollegaer eller anonymt med barneverntjenesten. Videre drøftes bekymringen med ledelsen, etterfulgt av at ledelsen sender meldingen. Rutinene beskrives av D4 slik:

D4: Vi observerer først og noterer det vi ser. Så drøfter vi først med andre ansatte, eventuelt barneverntjenesten hvis vi er usikre. Vi diskuterer det med ledelsen også er det de som sender meldingen.

En av informantene opplyser om at rutinen med at meldingen sendes fra ledelsen antyder at saken har blitt diskutert internt i forkant og at det foreligger enighet om bekymringen. En annen informant beskriver at meldeplikten er et individuelt ansvar, men tror allikevel de ansatte velger å melde i samspill med ledelsen:

D1: Alle har jo eget ansvar for å melde. Det er folk forhåpentligvis klar over, men det er sikkert variasjoner på det. Det er nok få som tenker at de vil melde selv fordi det ofte er ubehagelig. Det er vel grunnen til at saker meldes fra skolens ledelse, for da kan de ta kjeften [latter].

Et lukket barnevern. Et mønster som på kom til syne i alle intervjuene var et lukket barnevern som potensiell barriere for å melde. Alle beskriver erfaringer der de har meldt og savner informasjon om hva som skjedde videre. Uvitenheten kan oppleves som vanskelig:

D3: Jeg synes dette med å melde er vanskelig fordi man kan høre at barnevernet er inne, men man vet ikke om de like gjerne har trukket seg ut etterpå. Vi vet ikke hva de holder på med. Sånn er det jo sikkert med barnevernloven, men noen ganger kunne det vært bedre om vi fikk vite litt mer.

Alle informantene viste til lignende opplevelser og flere fremhevet hvordan mer informasjon fra barnevernet ville vært nyttig for å støtte barna gjennom det vanskelige. En deltaker beskrev hvordan det kan være vanskelig å sende meldinger fordi skolen og barnevernet kan ha forskjellige oppfatninger av bekymringene:

D1: Dette med å melde er ikke alltid så lett. Her sitter man jo med praktisk erfaring på at du har sett ting som er helt ugreit, også får man tilbakemelding fra barnevernet etter noen uker om at det er intet funnet.

Ifølge informantene foreligger det ikke fast samarbeid mellom skolen og barnevernet utover ansvarsgruppemøter tilknyttet enkeltelever.

Diskusjon

Bekjempelse av vold og omsorgssvikt har vært et offentlig satsingsområde i lang tid. I 2014 ga daværende Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (i dag ved navn Barne- og familiedepartementet) ut tiltaksplanen «En god barndom varer livet ut», med mål om å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og unge. I 2016 kom daværende Barne- og likestillingsdepartementets med proposisjonen «Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021)» som presenterer tiltak og strategier for å bekjempe vold i nære relasjoner, med særlig vekt på barn og unge. De strukturelle rammene for barns beskyttelse mot omsorgssvikt er tilstede gjennom et sterkt rettsvern og statlig satsing. Tilfredsstillende beskyttelse krever imidlertid at lokal praktisering etterlever strukturenes formål. For at skolen skal etterfølge sin plikt til å verne barn mot omsorgssvikt må bekymringsverdige forhold identifiseres og videreformidles, slik at barnevernet kan undersøke og bistå med nødvendige tiltak. Videre skal jeg se på hvordan skolen forvalter sin skjønnsmyndighet for vern av barn ut i fra komponentene i modellen for praktisk resonnering; identifisering av risiko (S), meldeplikten (N) og å sende bekymringsmeldingen (H).

Identifisering av risiko (S)

I opptrappingsplanen fremheves kompetanseheving om vold og overgrep i alle sektorer som et mål fra regjeringen. Dette fordi forebygging, avdekking og oppfølging forutsetter at yrkesgrupper som møter utsatte barn er faglig oppdaterte (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016, kap. 4). For at skolen skal utøve god dømmekraft i henhold til meldepliktenes vilkår, må de være i stand til gjenkjenne signaler på omsorgssvikt, altså relevante situasjonstrekk ved en situasjon av type (S) (Grimen & Molander, 2008, s. 183). Informantene oppgir å være bevisst sin plikt til identifisering gjennom tydelige beskrivelser av ansvaret de besitter. Derimot gir analysen grunn til å betvile skolens kunnskap om omsorgssvikt som tilstrekkelig nok til å etterfølge dette ansvaret.

Dette kan for det første belyses ved å se på deltakernes oppfatninger av begrepet omsorgssvikt. Ingen benevner verken fysisk vold eller seksuelle overgrep, og kun én av fire omtaler psykisk vold i sin forståelse av begrepet. Dette kan antyde teoretiske mangler, sett i forhold til Killén (2015, s. 39-40) som omfavner vanskjøtsel, psykiske, fysiske og seksuelle overgrep i sin beskrivelse av omsorgssvikt.

For det andre ser ikke skolen ut til å ha ansatte med formell kunnskap om skadelige omsorgssituasjoner, i tillegg til at skolen mangler metoder og rutiner for å sikre denne kunnskapen blant de ansatte. Dette underbygger funn fra andre studier som også avdekker manglende kunnskap om omsorgssvikt blant lærere, og utilstrekkelig tilbud om kunnskapsheving ved skolen (Ranes & Ødegaard, 2013; Ådland, 2018). Mangelfull kunnskap om omsorgssvikt er i strid med anbefalinger fra FNs Barnekomité, som overvåker at statene etterfølger barnekonvensjonen. De beskriver i Generell kommentar nr. 13 (2011, § 48) at identifisering forutsetter at alle som jobber med barn har tilstrekkelig kjennskap til risikofaktorer og indikatorer for omsorgssvikt, slik at de er i stand til å tolke barns signaler. I tiltaksplanen «En god barndom varer livet ut» vektlegger tiltak 25 hvordan flerfaglig kompetanse i skolen kan bidra til å fange opp utsatte elever (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2014, s. 28). Undersøkelsesskolen ser derimot ikke ut til å være i besittelse av flerfaglig kompetanse som omfavner barn som opplever omsorgssvikt.

Mangel på forankret kunnskap om omsorgssvikt kan resultere i at skolen overser eller mistolker tegn på skadelig omsorg. Dette belyses i NOU 2017:12, hvor en gjennomgang av saker om volds- og overgrepsutsatte barn avdekket flere tilfeller der offentlige myndigheter, inkludert skolen, overså eller feiltolket klare tegn på omsorgssvikt. For at skolen skal være i stand til å identifisere omsorgssvikt (S) antyder analysen et behov for kunnskaps- og kompetanseheving, hvilket D2 beskriver slik:

Vi burde hatt noen faste kriterier for hva man burde se etter, eller hatt omsorgssvikt som fast tema på møter. Det tenker jeg hadde vært lurt så vi kan vite mer om hva vi skal se etter.

Meldeplikten (N)

Meldeplikten (N) fungerer som skolens handlingsanvisning for å rettferdiggjør skrittet fra å identifisere omsorgssvikt (S) til å sende en bekymringsmelding (H) (Grimen og Molander, 2008, s. 182-183). Relevante trekk ved (S) identifiseres i lys av (N). Det er derfor sentralt at skolepersonalet har en felles forståelse av meldepliktens vilkår, samt at denne forståelsen samsvarer med lovens hensikt. Imidlertid oppgir deltakerne ulike oppfatninger av terskelen for å melde. To av informantene omtaler egen terskel som lav, én beskriver den som høy, mens den siste er av den oppfatning at terskelen varierer. De delte forståelsene kan tolkes som at det foreligger misoppfatninger av meldepliktens lovkrav blant de ansatte i skolen. Dette kan få ulike konsekvenser for utsatte elever.

For det første kan en oppfatningen av terskelen som lavere enn hva lovens ordlyd og vilkår tilsier resultere i grunnløse meldinger (Ohnstad & Gudheim, 2019, s. 3-4). Skolens vurderinger må være sammenfallende med lovkravet, hvilket krever god kjennskap til loven. Dette for å unngå brudd på taushetsplikten og urettmessig inngrep i barnets og familiens privatliv, noe som kan påføre barnet unødvendige belastninger (Ohnstad & Gudheim, 2019, s. 9, 13).

For det andre kan misoppfatninger av meldeplikten gå på bekostning av kravet til likebehandling, hvorav tilfeller som i normativ forstand er like skal behandles likt (Grimen & Molander, 2008, s. 188). Retten til vern er universelt for alle barn og må håndheves likt for at meldeplikten skal fungere etter sitt formål. Hvis skolepersonalet har ulike oppfatninger av hva som utløser melding, så vil de trolig foreta ulike vurderinger for om en mistanke skal meldes eller ikke. Derav kan ulike barn i normativt like situasjoner av omsorgssvikt risikere forskjellig tilgang til hjelp fra barneverntjenesten.

Et annet sentralt forhold for skolens håndhevelse av meldeplikten er tydelige interne handlingsplaner og rutiner for håndtering av bekymring (Barneombudet, 2018, s. 41; Helgeland, 2008, s. 259; Sandberg, 2018, s. 25). Funnene viser at undersøkesskolen har tydelige rutiner som samsvarer med Bufdirs (2018) veileder for håndtering av bekymring i skolen. Rutinene innebærer dokumentasjon av observasjoner, så drøfting med kollegaer, barnevern og ledelse. Meldingen sendes deretter fra ledelsen. Deltakerne oppgir at rutinene fungerer godt og at alle ansatte er innforstått med disse. På den ene siden kan skolen derfor

ansees å ha gode strukturelle rammer og rutiner for å etterfølge meldeplikten. På den andre siden understrekes det i den samme veilederen fra Bufdir (2018) at meldeplikten er et individuelt ansvar, hvilket innebærer at ansatte må melde dersom ledelsen ikke gjør det. Følgende sitat fra en av informantene kan antyde at rutinen om at ledelsen melder overskygger det individuelle ansvaret:

D1: Alle har jo eget ansvar for å melde. Det er folk forhåpentligvis klar over, men det er sikkert variasjoner på det. Det er nok få som tenker at de vil melde selv fordi det ofte er ubehagelig. Det er vel grunnen til at saker meldes fra skolens ledelse, for da kan de ta kjeften

I verste fall kan dette bidra til at mistanke om omsorgssvikt ikke rapporteres dersom ledelsen ikke melder.

I tillegg til skolens ansvar har også barneverntjenesten et medansvar for at skolen ivaretar barns interesser. Ansvaret følger av kravet til tverrprofesjonelt samarbeid (bvl, 1992, § 3-2). I NOU 2009: 22 «Det du gjør, gjør du helt» understrekes viktigheten av samordnede tjenester for utsatte barn og unge, og i NOU 2017: 12 fremgår det at mangelfullt samarbeid mellom tjenester har resultert i at barn ikke har fått nødvendig hjelp. Leer-Salvesen (2015, s. 329) finner at gode samarbeidsrelasjoner kan fremme skolens meldinger til barnevernet. Imidlertid beskriver informantene at skolen og barnevernet ikke har et fast samarbeid utover enkeltelever. Funnene viser også at informantene opplever barnevernet som lukket, og at mangelfulle tilbakemeldinger er en utfordring ved meldeprosessen. Manglende tilbakemeldinger kan føre til usikkerhet og redusert tillit til barnevernet (Eriksen & Germeten, 2012, s. 86). Funnene samsvarer med tidligere forskning som beskriver mangel på tillit og åpenhet som et hinder for samarbeidet, og at negative samarbeidserfaringer kan føre til at skolen avventer med å melde bekymring (Baklien, 2009, s. 4-6; Roberg, 2014, s. 79). Derav er det grunn til å anta at tettere samarbeid mellom skolen og barnevernet ville hatt positiv innflytelse på skolens trygghet i meldeprosessen og bidratt til økning i meldinger ved bekymring.

Å sende bekymringsmeldingen (H)

Så langt kan diskusjonen samles til to hovedargumenter. *For det første* at skolen mangler teoretisk kunnskap om å identifisere omsorgssvikt. *For det andre* at det foreligger misoppfatninger blant skolepersonalet om når meldeplikten trer inn. Hvilken betydning kan dette så ha for praktiseringen av skolens meldeplikt? Selve handlingen om å melde bekymring

avledes av en kombinasjon mellom skolens evne til å begrunne en situasjon som omsorgssvikt (S) i lys av vilkårene i meldeplikten (N) (Grimen & Molander, 2008, s. 183). Dersom skjønnsutøvelsen ikke forankres i teoretisk kunnskap vil vurderingene ifølge Eriksen (2001, s. 17) heller trekke på utøverens egne verdier og oppfatninger. Personlige oppfatninger kan variere og samsvarer ikke nødvendigvis med faglig kunnskap om tegn på omsorgssvikt. På den ene siden kan manglende kunnskap føre til at skolepersonalet overser eller feiltolker signalene, og derav ikke er i stand til å begrunne en situasjon som type (S). På den andre siden kan misoppfatningene av meldeplikten føre til at en situasjon av type (S) ikke vurderes i lys av meldepliktens (N) faktiske vilkår. I tillegg er det vist hvordan mistillit til barnevernet kan være et potensielt hinder for å sende bekymringsmeldinger.

Samlet belyser funnene avvik ved både skolens evne til å identifisere omsorgssvikt (S) og forståelsen av meldeplikten (N), noe som til sammen er ment å utløse handlingen om å sende meldingen til barnevernet (H). En logisk følge av svikt ved (S) og (N) vil da være at tilfeller av omsorgssvikt blir forbigått av skolepersonalet og heller ikke meldes. Manglende meldinger kan få alvorlige konsekvenser for det enkelte barnet, da omsorgssvikt over lengre tid kan medføre alvorlige psykiske, fysiske og sosiale konsekvenser (Killén, 2019, s. 34). Dette danner et grunnlag for å problematisere hvorvidt skolepersonalet ivaretar sin skjønnsmyndighet på en måte som kan ansees å tilfredsstille rimelige krav til veloverveide valg for håndtering av meldeplikten. Statens ansvar for å beskytte barn i tråd med BK art. 19 er ifølge Sandberg (2018, s. 20) å forby, forebygge og respondere på alle former for omsorgssvikt. Derimot viser denne gjennomgangen til mangler ved grunnleggende forhold som kjennetegner hensiktsmessig praktisering av meldeplikten. Dette kan hindre skolen i å forebygge og respondere tilstrekkelig på tilfeller av barn som opplever omsorgssvikt.

Konklusjon og implikasjoner for videre forskning

Artikkelens hensikt er å utforske hvordan skolen ettfølger sin plikt til å verne om barn slik det fremgår av oppl (1998) § 15-3. Dette har blitt gjort ved å se på hvordan skolepersonalet ved én skole forvalter sitt frie rom av skjønnsmyndighet innenfor de pålagte restriksjonene av meldeplikten til barnevernet. Skolen har strukturelle forutsetninger for å fange opp utsatte barn i form av tydelige rutiner for handling ved bekymring. Imidlertid ser de ut til å ha mangler ved det teoretiske kunnskapsgrunnlaget og den juridiske forståelsen som må ligge til grunn for å faktisk oppdage barn i risiko og deretter agere i tråd med meldepliktens formål. Dette tyder på at tilfeller av barn som utsettes for skadelig omsorg i hjemmet kan bli oversett

eller at signalene kan feiltolkes av skolepersonalet. Derav er utsatte barn heller ikke sikret hjelp fra barnevernet. Gitt at barn viser signaler om at de utsettes for omsorgssvikt i hjemmet, men ikke blir plukket opp i skolen, strider dette imot sentrale lovbestemmelser som er ment å beskytte barns integritet og utgjøre et vern mot omsorgssvikt (jf. BK, 1989, art. 19; grl, 1814, § 104). Studien konkluderer derfor med at skolens praktisering av meldeplikten ikke tilfredsstillende deres lovpålagte plikt til vern av barn i tilstrekkelig grad.

Artikkelen har rettet søkelyset mot et stort samfunnsansvar for å beskytte de mest sårbare. Dette er et ansvar som står sentralt i skolen grunnet posisjoneringen til barn og familier. Studiens resultater antyder at kunnskap- og kompetanseheving for bedre implementering av barns rettsvern burde vies mer plass i skolen. Imidlertid er dette et ansvar som ikke alene kan falle på skolesektoren. For det første kan funnene forstås som at skolen har behov for en tettere og mer informativ samarbeidsrelasjon til barneverntjenesten, slik at mistillit ikke blir et potensielt hinder for meldeplikten. Derav kan funnene også leses som en oppfordring til barnevernet om å styrke samarbeidet med skolen. For det andre fremgår det av Helsedirektoratets (2018, s. 17) rapport at kunnskap og metoder for identifisering av utsatte barn i mye større grad er tilpasset spesialiserte tjenester enn skole og barnehage. Videre omtales dette som et paradoks med tanke på skolen og barnehagens gode muligheter for å oppdage omsorgssvikt. Dette kan gjenkjennes i studiens funn, hvor informantene beskriver at de verken har rutiner, skjemaer eller arbeidsmåter med spesifikt fokus på identifisering av risiko. Derav belyses et behov for å utvikle og implementere kunnskap og metoder for identifisering som er særlig tilpasset skolesystemet. Dette kan være et viktig ledd ved kunnskaps- og kompetanseheving for å sikre barn et godt vern i skolen.

Det kan ikke trekkes linjer mellom studiens resultater og generelle antakelser om det norske skolesystemet. Allikevel er de avdekkede forholdene urovekkende og åpner for videre forskning med bredere rekkevidde. Kan lignende tendenser identifiseres for et større antall skoler? Dette vil i så fall belyse et behov for sterkere nasjonale og lokale krav til implementering av barns rettigheter i det norske grunnskolesystemet. «Vi må ha kunnskap for å se og forstå. Dernest må vi ha mot og kompetanse til å gjøre noe» (Killén, 2013, s. 205). Dersom kunnskapen og kompetansen mangler, hvordan skal vi da se, forstå og gjøre noe?

Referanser

- Baklien, B. (2009). Skole, barnehage, barneverntjeneste - bilder av «de andre» hindrer samarbeid. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 86(04), 236-244. Hentet fra <https://www.idunn.no/file/pdf/38357939/art03.pdf>
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2014). *En god barndom varer livet ut. Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/foa/bld_overgrep_web.pdf
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2016). *Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021)* (Prop. 12 S (2016-2017)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-12-s-20162017/id2517407/>
- Barnekonvensjonen. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De Forente Nasjoner den 20. november 1989, ratifisert av Norge den 8. januar 1991: Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller*. Hentet fra http://barneombudet.no/wp-content/uploads/2013/09/fns_barnekonvensjon.pdf
- Barneloven. (1981). *Lov om barn og foreldre* (LOV-1981-04-08-7). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1981-04-08-7>
- Barneombudet. (2018). «Hadde vi fått hjelp tidligere, hadde alt vært annerledes»: Erfaringer fra barn og unge utsatt for vold og overgrep - 2018. Hentet fra http://barneombudet.no/wp-content/uploads/2018/03/Barn_og_unge_vold_og_overgrep.pdf
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bufdir. (2018). Før skolen sender inn bekymringsmeldingen. Hentet 04.04.20 fra https://bufdir.no/Barnevern/Skoleveileder/Bekymringsmelding/For_skolen/Bekymret_for_et_barn_for_du_sender_bekymringsmelding/Bekymret_for_elev_pa_skolen/
- Cecil, C. A. M., Viding, E., Barker, E. D., Guiney, J. & McCrory, E. J. (2014). Double disadvantage: The influence of childhood maltreatment and community violence exposure on adolescent mental health. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55(7), 839-848. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12213>
- Danielson, C. K., de Arellano, M. A., Kilpatrick, D. G., Saunders, B. E. & Resnick, H. S. (2005). Child maltreatment in depressed adolescents: Differences in symptomatology based on history of abuse. *Child Maltreatment*, 10(1), 37-48. <https://doi.org/10.1177/1077559504271630>
- Eriksen, E. & Germeten, S. (2012). *Barnevern i barnehage og skole: Møte mellom barn, foreldre og profesjoner*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Eriksen, E. O. (2001). *Demokratiets sorte hull: Om spenningen mellom fag og politikk i velferdsstaten*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., ... Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The adverse childhood experiences (ace) study. *American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 245-258. [https://doi.org/10.1016/S0749-3797\(98\)00017-8](https://doi.org/10.1016/S0749-3797(98)00017-8)
- Ford, J. D., Elhai, J. D., Connor, D. F. & Frueh, B. C. (2010). Poly-victimization and risk of posttraumatic, depressive, and substance use disorders and involvement in delinquency in a national sample of adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 46(6), 545-552. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2009.11.212>
- Freidson, E. (2001). *Professionalism. The third logic*. Cambridge: Polity Press.

- Gamst, K. T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler: Å ta barn på alvor* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Gangdal, J. (2011). *Jeg tenker nok du skjønner det sjøl: Historien om Christoffer*. Oslo: Kagge.
- Generell kommentar nr. 13. (2011). *Barnets rett til frihet fra alle former for vold* (UN doc. CRC/C/GC/13). Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/fn_barnekonvensjon/barnekonvensjonen_generell_kommentar_nr_13_norsk_oversettelse.pdf
- Grimen, H. & Molander, A. (2008). Profesjon og skjønn. I A. Molander & L. I. Terum (Red.), *Profesjonsstudier* (s. 179-196). Oslo: Universitetsforlaget.
- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Noregs grunnlov* (LOV-1814-05-17). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1814-05-17-nn>
- Helgeland, I. M. (2008). Skolens oppgaver for barn med sosiale og emosjonelle vansker II. M. Helgeland (Red.), *Forebyggende arbeid i skolen: Om barn med sosiale og emosjonelle vansker* (s. 13-23). Oslo: Kommuneforlaget
- Helsedirektoratet. (2018). *Kunnskapsgrunnlag - Metoder for tidlig identifisering av risiko hos barn og unge* (Rapport IS-2696). Hentet fra <http://tidliginnsats.forebygging.no/Global/Rapport-riisiko-hos-barn-og-unge.pdf>
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tuft, P. A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Killén, K. (2013). *Barndommen varer i generasjoner: Forebygging er alles ansvar* (3. utg.). Oslo: Kommuneforlaget.
- Killén, K. (2015). *Sveket I: Risiko og omsorgssvikt - et helseproblem og tverrfaglig ansvar* (5 rev. utg.). Oslo: Kommuneforlaget.
- Killén, K. (2019). *Sveket II: Ansvar og (be)handling* (5. rev. utg.). Oslo: Kommuneforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2016). *Forskrift om endring i forskrift 1. mars 2010 nr. 295 om rammeplan for grunnskolelærerutdanning for 1.-7. trinn og 5.-10. trinn*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/5690589f77e04e41ba8bf59039d9fded/grunnskolelærerutdanning-for-1.-7.-trinn-og-5.-10.-trinn.pdf>
- Köhler-Olsen, J. (2019). Fra ord til handling - FN's barnekonvensjonen og statens forpliktelser IE. Kipperberg, J. Köhler-Olsen & E. Pedersen (Red.), *Barnekonvensjonen i praksis: Fra barnets behov til barnets rettigheter* (s. 35-60). Bergen: Fagbokforlaget
- Leer-Salvesen, K. (2015). *På tilliten løs? En studie av læreres og presters skjønnsutøvelse i spenningen mellom taushetsplikt, meldeplikt og avvergeplikt* (Doktoravhandling, Universitetet i Agder). Hentet fra <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/2378840/Leer-Salvesen%20p%C3%A5%20tilliten%20i%C3%B8s.pdf?sequence=5>
- Menneskerettsloven. (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett* (LOV-1999-05-21-30). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30>
- Mossige, S. & Stefansen, K. (2007). *Vold og overgrep mot barn og unge: En selvrapporderingsstudie blant avgangselever i videregående skole* (NOVA Rapport 20/07). Hentet fra <https://bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=071734368>
- Mossige, S. & Stefansen, K. (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge: Omfang og utviklingstrekk 2007-2015* (NOVA Rapport 5/16). Hentet fra <https://bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00003523>
- Myhre, A. K. (2016). Hvordan se det vi ikke ønsker å se - fysiske og psykososiale symptomer. I K. Mevik, O. G. Lillevik & O. Edvardsen (Red.), *Vold mot barn: Teoretiske, juridiske og praktiske tilnærminger* (s. 100-116). Oslo: Gyldendal akademisk

- NOU 2009: 22. (2009). Det du gjør, gjør du helt: Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2009-22/id587673/?ch=1>
- NOU 2017: 12. (2017). *Svikt og svik: Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt* Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/a44ef6e251cd443396588483e97402ab/no/pdfs/nou201720170012000dddpdfs.pdf>
- Ohnstad, B. & Gudheim, Y. (2019). *Meldeplikt til barnevernet: Er det nok å være bekymret?* Lillehammer: Ordskifte forlag.
- Opplæringsloven. (1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæring* (LOV-1998-07-17-61). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Ranes, S. & Ødegaard, A.-S. (2013). *Skolen som arena for avdekking av omsorgssvikt: Hvilke faktorer kan virke hemmende for oppmerksomhets- og opplysningsplikten, og i hvilken grad etterfølges disse pliktene i skolen?* (Mastergradsavhandling, Universitetet i Tromsø). Hentet fra https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/Ranes_Odegaard_2013_Skolen_som_arena_for_avdekking_av_omsorgssvikt.pdf
- Regjeringen. (2018). Endringer i barnevernloven fra 1. juli. Hentet 02.04.20 fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/endringer-i-barnevernloven-fra-1.-juli/id2606170/>
- Roberg, A. B. (2014). *Samarbeid mellom skole og barnevern* (Mastergradsavhandling, Universitetet i Oslo). Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/40506>
- Sandberg, K. (2018). Children's Right to Protection Under the CRC. I A. Falch-Eriksen & E. Backe-Hansen (Red.), *Human Rights in Child Protection. Implications for Professional Practice and Policy* (s. 15-38). Oslo: Palgrave macmillan.
- Slade, E. P. & Wissow, L. S. (2007). The influence of childhood maltreatment on adolescents' academic performance. *Economics of Education Review*, 26(5), 604-614. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2006.10.003>
- Statistisk sentralbyrå. (u.å.). Barnevern. Hentet 23.03.20 fra <https://www.ssb.no/statbank/table/10675/>
- Straffeloven. (2005). *Lov om straff* (LOV-2005-05-20-28). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/2005-05-20-28>
- Stølsvik, I. L. & Hellum, M. (2011). *Ær'e min sak a? En pilotstudie av hvordan skole- og barnhageansatte resonnerer i forhold til meldeplikten til barneverntjenesten om seksuelle overgrep*. Skien: Senter mot seksuelle overgrep i Telemark.
- Utdanningsdirektoratet. (2012). *Skolepersonalets opplysningsplikt til barneverntjenesten* (Rundskriv Udir-10-2012). Hentet fra <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Ovrige-tema/Udir-10-2012/?depth=0&print=1>
- Utdanningsdirektoratet. (2018, 13. desember). Statistikk om grunnskolen 2018/2019. Hentet 03.03.20 fra <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/gsi-notat-grunnskole/>
- Webster, S. W., O'Toole, R., O'Toole, A. W. & Lucal, B. (2005). Overreporting and underreporting of child abuse: Teachers' use of professional discretion. *Child Abuse & Neglect*, 29(11), 1281-1296. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.02.007>
- Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods* (6. utg.). Los Angeles: SAGE.
- Øverlien, C. & Moen, L. H. (2016). «Takk for at du spør!» *En oppfølgingsstudie om kunnskap om vold og sekduelle overgrep mot barn blant blivende barnevernspedagoger*,

grunnskolelærere og førskolelærere (Rapport 3/2016). Hentet fra https://www.nkyts.no/content/uploads/2016/02/Rapport_NKVTS_3_2016_net.pdf

Ådland, M. T. E. (2018). *En fokusgruppestudie av nyutdannede læreres opplevelse av egen kunnskap om omsorgssvikt* (Mastergradsavhandling, The University of Bergen). Hentet fra <https://bora.uib.no/handle/1956/18485>